

Kustbroedvogels in het
Deltagebied in 1993
met een samenvatting van
vijftien jaar monitoring
1979-1993

Werkdocument GWOS 94.817X

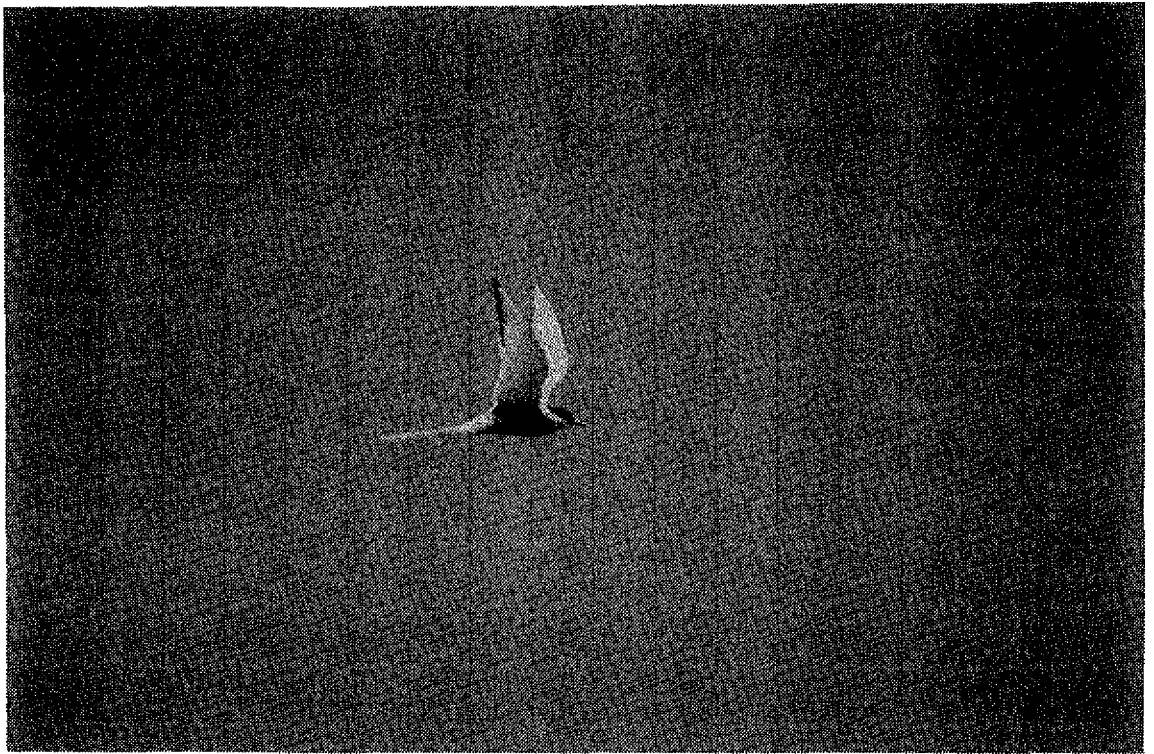
Peter L. Meininger
Cor M. Berrevoets *
Rob C.W. Strucker *

Rijksinstituut voor Kust en Zee / *RIKZ*
Postbus 8039
4330 EA Middelburg

* Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek
Centrum voor Estuariene en Mariene Oecologie
Vierstraat 28
4401 EA Yerseke

Middelburg, augustus 1994

INHOUD	pag.
1 INLEIDING EN SAMENVATTING	5
2 DANKWOORD	8
3 KUSTBROEDVOGELS IN HET DELTAGEBIED IN 1979-93	9
3.1 Algemeen	9
3.2 Aalscholver - <i>Phalacrocorax carbo</i>	11
3.3 Bruine Kiekendief - <i>Circus aeruginosus</i>	13
3.4 Steltkluut - <i>Himantopus himantopus</i>	15
3.5 Kluut- <i>Recurvirostra avosetta</i>	17
3.6 Kleine Plevier - <i>Charadrius dubius</i>	19
3.7 Bontbekplevier - <i>Charadrius hiaticula</i>	21
3.8 Strandplevier - <i>Charadrius alexandrinus</i>	23
3.9 Zwartkopmeeuw - <i>Larus melanocephalus</i>	25
3.10 Dwergmeeuw - <i>Larus minutus</i>	27
3.11 Grote Mantelmeeuw - <i>Larus marinus</i>	27
3.12 Kokmeeuw - <i>Larus ridibundus</i>	29
3.13 Stormmeeuw - <i>Larus canus</i>	31
3.14 Kleine Mantelmeeuw - <i>Larus fuscus</i>	33
3.15 Zilvermeeuw - <i>Larus argentatus</i>	35
3.16 Grote Stern - <i>Sterna sandvicensis</i>	37
3.17 Visdief - <i>Sterna hirundo</i>	39
3.18 Noordse Stern - <i>Sterna paradisaea</i>	41
3.19 Dwergstern - <i>Sterna albifrons</i>	43
4 RINGONDERZOEK AAN KUSTBROEDVOGELS IN HET DELTAGEBIED (1986-93).	44
5 LITERATUUR	46
Bijlage 1. Aantallen broedvogels per gebied in 1993	

Noordse Stern *Sterna paradisaea*, Plaat van de Vliet, juni 1993 (Peter Meininger)

1 INLEIDING EN SAMENVATTING

Dit is het 15e achtereenvolgende verslag over de aantallen broedparen van een aantal vogelsoorten, waarvoor het Deltagebied een belangrijke functie vervult als broedgebied. Het gaat hierbij vooral om 'kustbroedvogels': Steltkluut, Kluut, Kleine Plevier, Bontbekplevier, Strandplevier, Dwergmeeuw, Zwartkopmeeuw, Kokmeeuw, Stormmeeuw, Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw, Visdief, Noordse Stern, Dwergstern, Grote Stern en als nieuwkomer de Grote Mantelmeeuw. Hoewel niet een uitgesproken 'kustbroedvogel' is ook de Bruine Kiekendief weer opgenomen in dit rapport.

Met ingang van 1990 zijn de inventarisaties van kustbroedvogels in het Deltagebied opgenomen in het biologisch monitoringprogramma van de zoute rijkswateren (project EXP*BMN) uitgevoerd door of in opdracht van het Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ). Een deel van het veldwerk en de verwerking van de gegevens wordt verricht door twee medewerkers (C.M. Berrevoets, R.C.W. Strucker) van het Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek, Centrum voor Estuariene en Mariene Oecologie (NIOO-CEMO) te Yerseke, in het kader van een uitbesteding door RIKZ.

Een deel van de geïnventariseerde soorten behoort tot de zogenaamde pionier-soorten, die zich snel vestigen bij het ontstaan van geschikte broedgebieden, maar ook weer snel verdwijnen als het gebied minder geschikt wordt. Omdat van jaar tot jaar grote schommelingen kunnen optreden in de aantallen die in een bepaald gebied broeden, is het alleen mogelijk een beeld te krijgen van de totale populatie in het Deltagebied als alle gebieden jaarlijks worden geïnventariseerd. Dit is in 1993 weer goed gelukt, dankzij de medewerking van vele amateur- en beroepsvogelaars, die hun gegevens ter beschikking stelden.

De verzamelde gegevens zullen ook worden ingebracht in het monitoring project voor broedvogels in Nederland van SOVON (Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland). Dit project beoogt o.a. jaarlijks een landelijk beeld te krijgen van zeldzame en koloniebroedvogels. Voor de kustbroedvogels bestaat sinds kort een gemeenschappelijke RIKZ/SOVON database, waarbij wordt gestreefd alle gegevens van betreffende soorten in Nederland sinds 1900 op te nemen.

Voor het Deltagebied bestaat sinds 1979 een ononderbroken tijdreeks van gegevens over de broedpopulaties van kustbroedvogels. De resultaten van deze vijftien jaar 'monitoren' worden in dit rapport samengevat. De verzamelde gegevens zijn van belang voor (evaluatie van) inrichting en beheer van gebieden, en zijn of zullen worden gebruikt voor b.v. Beleidsplan Oosterschelde, aanwijzing Oosterschelde tot beschermd natuurmonument (Natuurbeschermingswet) en Beleidsplan Westerschelde. Kluut, Strandplevier, Visdief en Grote Stern zijn geselecteerd als kenmerkende soorten (zgn. 'Amoëbe-soorten') in het project Water Systeem Verkenningen, en zullen een rol spelen bij de in 1996 te verschijnen 'Vierde Nota Waterhuishouding'. Verder zijn viseters als Dwergstern en Visdief goede indicatoren voor de kwaliteit van het milieu.

Naast het vaststellen van aantallen is het ook van belang een beeld te krijgen van populatie-dynamica, vestigingspatronen en verplaatsingen van de karakteristieke kustgebonden broedvogels. In 1986-1993 is enig onderzoek gedaan naar de broedbiologie van Bontbekplevier, Strandplevier, Visdief en Dwergstern. Sinds 1986 zijn mede in dit kader 13 333 vogels geringd. In een volgend rapport zal uitvoeriger op de resultaten van het ringonderzoek worden ingegaan.

De gewijzigde uitvoering van het Deltaplan (Oosterschelde met getij, zoute Grevelingen) heeft tot gevolg gehad dat de vroegere, sombere prognoses voor kustbroedvogels niet uitkwamen. Tegenwoordig broeden er nog steeds nationaal en internationaal belangrijke populaties van diverse kustbroedvogels in de Delta. Ongeveer driekwart van alle Nederlandse Strandplevieren en Dwergsterns, de helft van de Bontbekplevieren, een derde van de Kluten en Visdieven en een kwart van de Grote Sterns broedde in 1993 in het Deltagebied. In Noordwest-europees verband zijn vooral Kluut (12% in de Delta), Strandplevier (19%), Grote Stern (7%) en Dwergstern (5%) van belang.

De aantallen van genoemde soorten vertoonden de laatste tien jaar over het algemeen een toenemende trend. In 1993 werd van een aantal soorten echter een opmerkelijke afname geconstateerd, met name bij Visdief (van 5900 paar in 1992 naar 4300), Bontbekplevier (van 266 naar 169), Strandplevier (van 378 naar 269) en Kokmeeuw (van 31 000 naar 26 600). In 1994 zal moeten blijken of dit het begin is van de reeds lang voorspelde afname. De drooggevalen platen en de recent aangelegde eilanden in Krammer-Volkerak, Zoommeer en Markiezaat werden snel gekoloniseerd, maar namen na verzoeting en ontwikkeling van vegetatie weer snel in betekenis af. De resterende broedplaatsen worden relatief belangrijker, met name gebieden in de Grevelingen en langs Oosterschelde en Westerschelde. Het verdient dan ook aanbeveling om bestaande broedplaatsen veilig te stellen en zo mogelijk nieuwe broedgebieden te creëren. Voorts moet de recreatie in goede banen worden geleid en dienen versturende werkzaamheden (ook in het kader van natuurbouwprojecten) gedurende het broedseizoen vermeden te worden.

Tabel 1. Jaarlijks aantal broedparen van kustbroedvogels in het Deltagebied in 1979-93

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Aalscholver <i>Phalacrocorax carbo</i>	60	69	43	34	75	86	357	764	1105	1172	1225	1473	1625	1996	1908
Bruine Kiekendief <i>Circus aeruginosus</i>	110	130	145	175	185	180	165	170	180	210	220	235	270	250	260
Steltkluut <i>Himantopus himantopus</i>	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	12	7	4	14	5
Kluut <i>Recurvirostra avosetta</i>	1534	1655	1791	2131	2041	2085	2111	2107	2167	2748	3087	2679	2724	2774	2488
Kleine Plevier <i>Charadrius dubius</i>	105	102	104	107	102	104	74	96	128	173	181	141	169	170	147
Bontbekplevier <i>Charadrius hiaticula</i>	233	275	236	263	226	306	284	233	226	243	243	199	206	266	169
Strandplevier <i>Charadrius alexandrinus</i>	527	569	475	470	457	460	458	390	424	415	462	347	387	378	296
Zwartkopmeeuw <i>Larus melanocephalus</i>	1	2	3	8	6	5	7	8	10	20	45	80	112	61	160
Dwergmeeuw <i>Larus minutus</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Kokmeeuw <i>Larus ridibundus</i>	47781	43431	47093	48710	43764	36208	36534	38315	40015	41665	45060	41670	40532	31184	26676
Stormmeeuw <i>Larus canus</i>	194	254	531	562	379	556	389	463	415	381	542	454	682	827	579
Kleine Mantelmeeuw <i>Larus fuscus</i>	894	842	1027	1807	1155	1248	2068	3114	4949	4787	4808	9288	15635	15594	12564
Zilvermeeuw <i>Larus argentatus</i>	14846	17020	17976	22996	20973	22522	24376	17417	21138	21900	23358	23403	29556	29048	25906
Grote Mantelmeeuw <i>Larus marinus</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Grote Stern <i>Sterna sandvicensis</i>	3130	3400	3923	4107	4100	3503	4000	4700	3985	4250	3414	3204	2524	2778	3300
Visdief <i>Sterna hirundo</i>	2109	2588	2774	3252	2972	2703	3462	4233	4338	5044	5062	4923	5685	5924	4324
Noordse Stern <i>Sterna paradisaea</i>	62	61	59	43	46	48	70	49	33	53	41	49	52	41	30
Dwergstern <i>Sterna albifrons</i>	230	248	288	257	307	295	300	290	333	299	286	293	186	239	266

2 DANKWOORD

Veel dank gaat uit naar alle personen, vogelwerkgroepen, ambtelijke diensten etc., die gegevens leverden waarop dit rapport is gebaseerd. In 1993 waren dit:

F. Arts, T. Bakker, H.J.M. Baptist, J. Beijersbergen, R. Beijersbergen, R. Bleijenberg, P. Boeren, T. Boudewijn, A. Bourgonje, S. Breedveld, G. Brinkman, R. Brouwer, B.J.M. de Bruin, H. van Buel, H. Bult, A.R.F. Bun, G. Burggraave, R. Burgmans, M. Capello, H. Castelljns, F. De Scheemaeker, P. Derks, B. van Dijk, S. Dirksen, H. Donkers, J. Ettema, D. Fluyt, A. v.d. Heiden, M. van 't Hof, R. ter Horst, G. Huyzers, P. de Keuning, B. Kock, K. de Kraker, S. Kuyper, A. & L. v.d. Linden, R. van Loo, J. Maebe, A. Nuijten, G.L. Ouweneel, W. Oudebeek, J. Poortvliet, H. Potters, H. Ravesteijn, A.J. Remmerts, F. Schenk, M. Sinke, G.J. Slob, T.C.J. Sluiter, P. Stols, N.D. van Swelm, R.M. Teixeira, F.L.L. Tombeur, J. Trammer, F. Twisk, J. Verkerk, H. van der Wal, R. van Westrienen, A. Wieland, W. Wisse, E.J. de Wit-Meijer, P. Wolf, M. van Wouwe, T. Ysebaert, C. van 't Zelfde en H. Zweers;

Bureau Waardenburg, Westbrabantse Vogelwerkgroep, Vogelwerkgroep Bergen op Zoom, Vogelwerkgroep 't Duimpje, Vogelwerkgroep Goeree-Overflakkee, Vogelwerkgroep Steltkluut, Vogelwerkgroep Tholen, Vogelwerkgroep Schouwen-Duiveland, Vogelwerkgroep Roosendaal, Vogelwerkgroep Walcheren, NBLF Zuid-Holland, Staatsbosbeheer Delta, Stichting Het Zeeuws Landschap, Natuurmonumenten, SOVON en Stichting Ornithologisch Station Voorne.

Gegevens over Westplaat/Sluftergebied zijn ontleend aan van Swelm (*in prep.*), die dit onderzoek uitvoerde in opdracht van de gemeente Rotterdam en Rijkswaterstaat Directie Zuid-Holland.

Voor het ter beschikking stellen van een boot en assistentie bij het ringen danken wij Staatsbosbeheer Delta (Slijkplaat; R. van Loo, A. Wesdorp, W. Pen), de Stichting Het Zeeuws Landschap (Hooge Platen; R. Beijersbergen en F. Schenk), Rijkswaterstaat Directie Zuid-Holland (Slijkplaat, Boerenplaat en Volkerakmeer; M. van Wouwe, J. Tempelaars) en Natuurmonumenten (Middelplaten; R. Wink).

De volgende instanties verleenden toestemming voor het ringen van vogels op hun terreinen: DOW Chemical BV Terneuzen, Shell Moerdijk, Staatsbosbeheer Delta, Stichting het Brabants Landschap, Stichting het Zeeuws Landschap, Natuurmonumenten, Dienst der Domeinen, Rijkswaterstaat Directie Zeeland en Waterschap Schouwen-Duiveland.

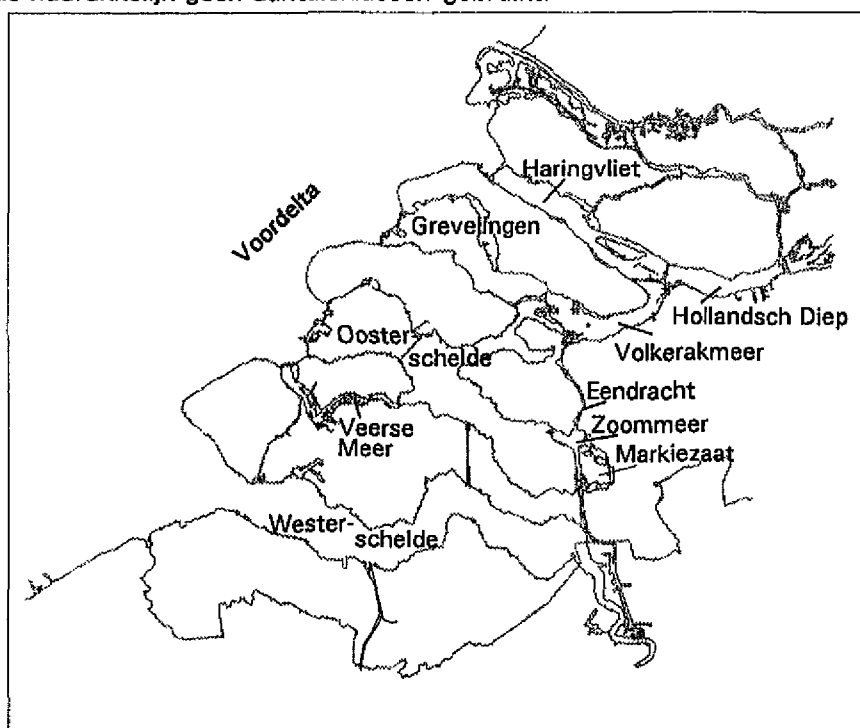
De Nederlandse Ringcentrale (Vogeltrekstation) verleende toestemming voor het (kleur)- ringen van vogels.

Een speciaal woord van dank aan Floor Arts, Mark Koopmans, Pim Wolf en Machiel van Wouwe voor hun hulp bij het inventarisatie- en ringwerk.

3 KUSTBROEDVOGELS IN HET DELTAGEBIED IN 1979-93

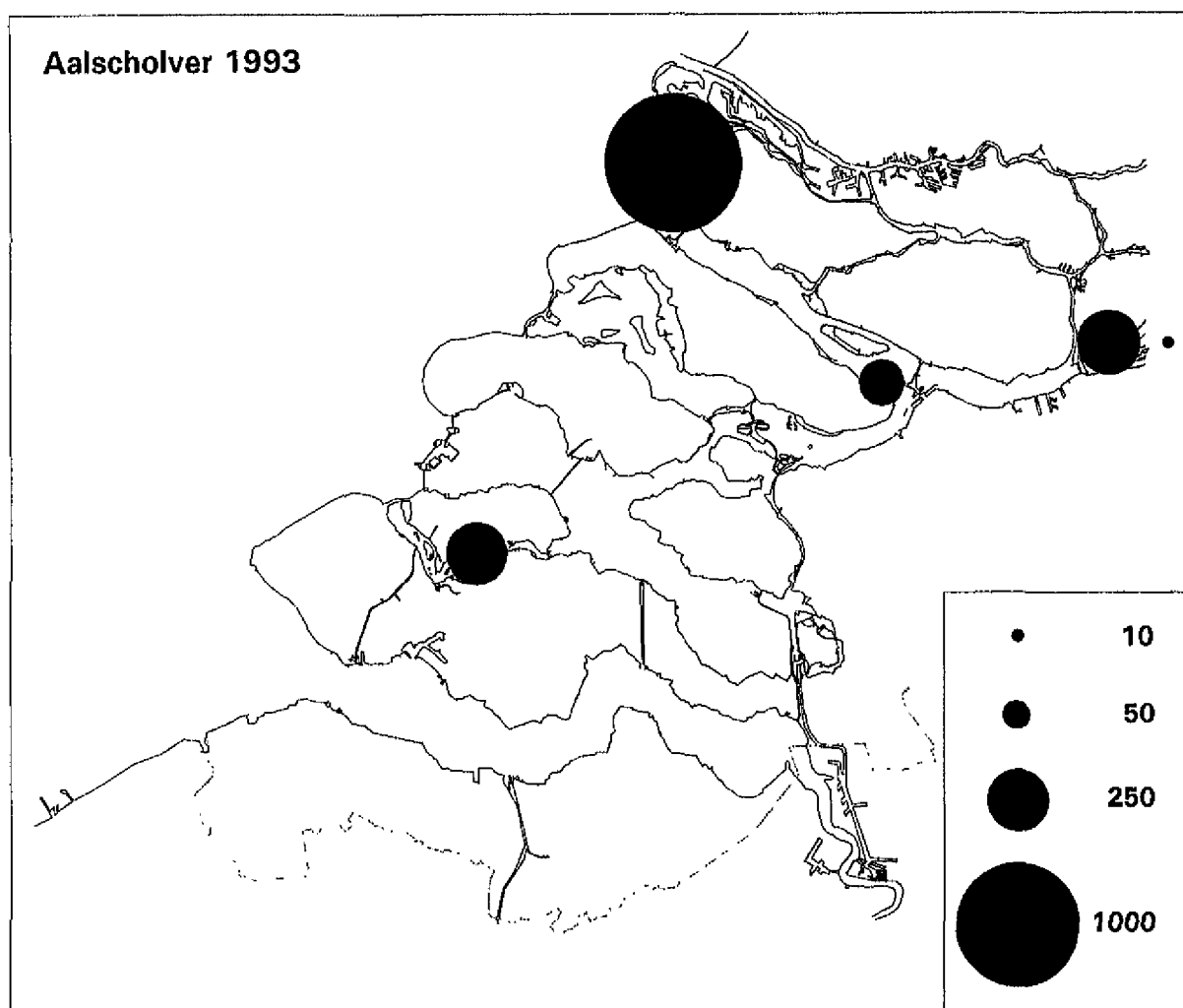
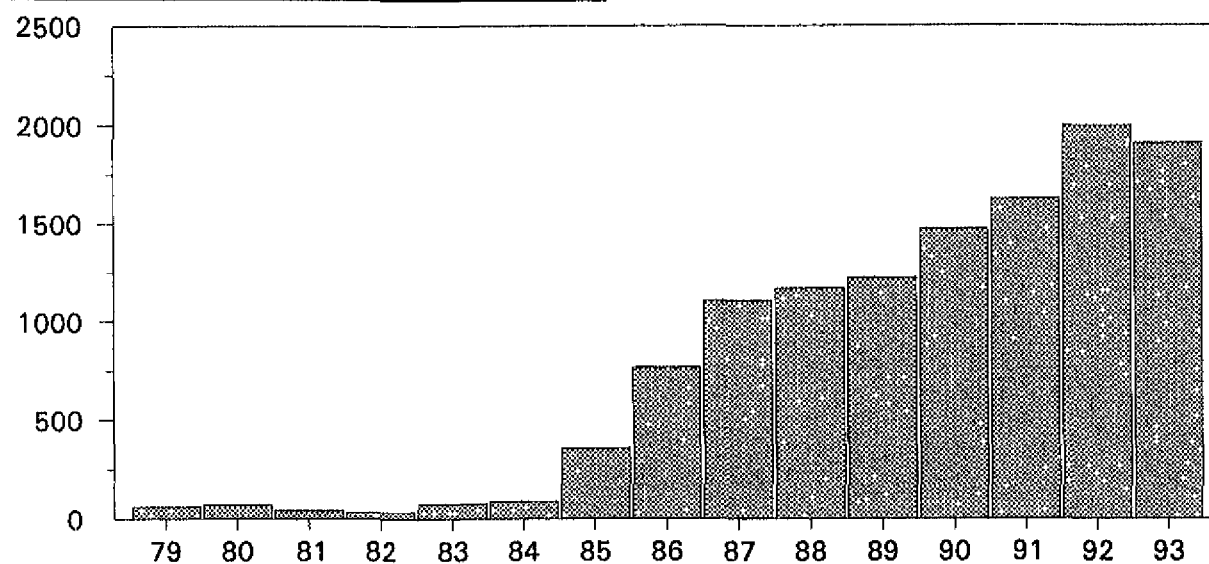
3.1 Algemeen

Een overzicht van basisgegevens per gebied in 1993 is te vinden in bijlage 1. De indeling van telgebieden in deze bijlage is identiek aan die in het rapport over 1992, maar verschilt met die zoals gebruikt in 1979-91. Alle gebieden in de grote wateren (bekkens) die grenzen aan een landgebied (b.v. Slikken van Flakkee grenzend aan Goeree-Overflakkee) zijn te vinden onder dit landgebied. Alle platen en eilanden zijn te vinden onder het bekken (b.v. Veermansplaat onder Grevelingen). Aantallen van besproken soorten zijn per telgebied opgenomen in een database, waarbij het mogelijk is selecties te maken per regio (b.v. Schouwen-Duiveland), per bekken (b.v. Oosterschelde) en per habitat-type (b.v. inlagen, drooggevalen gronden). De tabel per soort is gebaseerd op een indeling, waarbij de bekken centraal staan. Dit betekent dat b.v. de inlagen aan de zuidkust van Schouwen zijn 'toegekend' aan de Oosterschelde. Gebieden die geen duidelijke binding hebben met een bekken, zijn 'toegekend' aan de land-regio waarbinnen zij vallen. In de tabellen cursief weergegeven aantallen hebben betrekking op het voorgaande jaar, omdat uit 1993 geen inventarisatiegegevens voorhanden waren. In de stippenkaarten wordt per soort de verspreiding per gebied weergegeven in 1993. De oppervlakte van een stip is gerelateerd aan het aantal broedparen dat deze stip vertegenwoordigt. De legenda geeft weer hoe groot diverse stippen zijn bij verschillende aantallen broedparen. Er zijn dus nadrukkelijk geen aantalsklassen gebruikt!

Figuur 1. Het Deltagebied met enkele in de tekst gebruikte namen.

Figuur 2. Broedende Aalscholwers in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

3.2 Aalscholver - *Phalacrocorax carbo*

In de eerste helft van deze eeuw broedden er, verspreid over enkele grote kolonies, maximaal enkele duizenden paren van de Aalscholver in Nederland. In de jaren zestig bereikte de Nederlandse populatie met slechts 800 paar in nog slechts twee kolonies een absoluut dieptepunt. Deze afname wordt vooral toegeschreven aan vervolging, verlies van broedhabitat en de toenemende waterverontreiniging. Na 1970 groeide de Nederlandse populatie zeer snel tot bijna 14 000 paar in 1988 en 18 000 in 1991. Vanaf het eind van de jaren zeventig werd het Deltagebied door Aalscholvers ge(re)koloniseerd (Zijlstra & van Eerden 1991; Osieck & Hustings 1994).

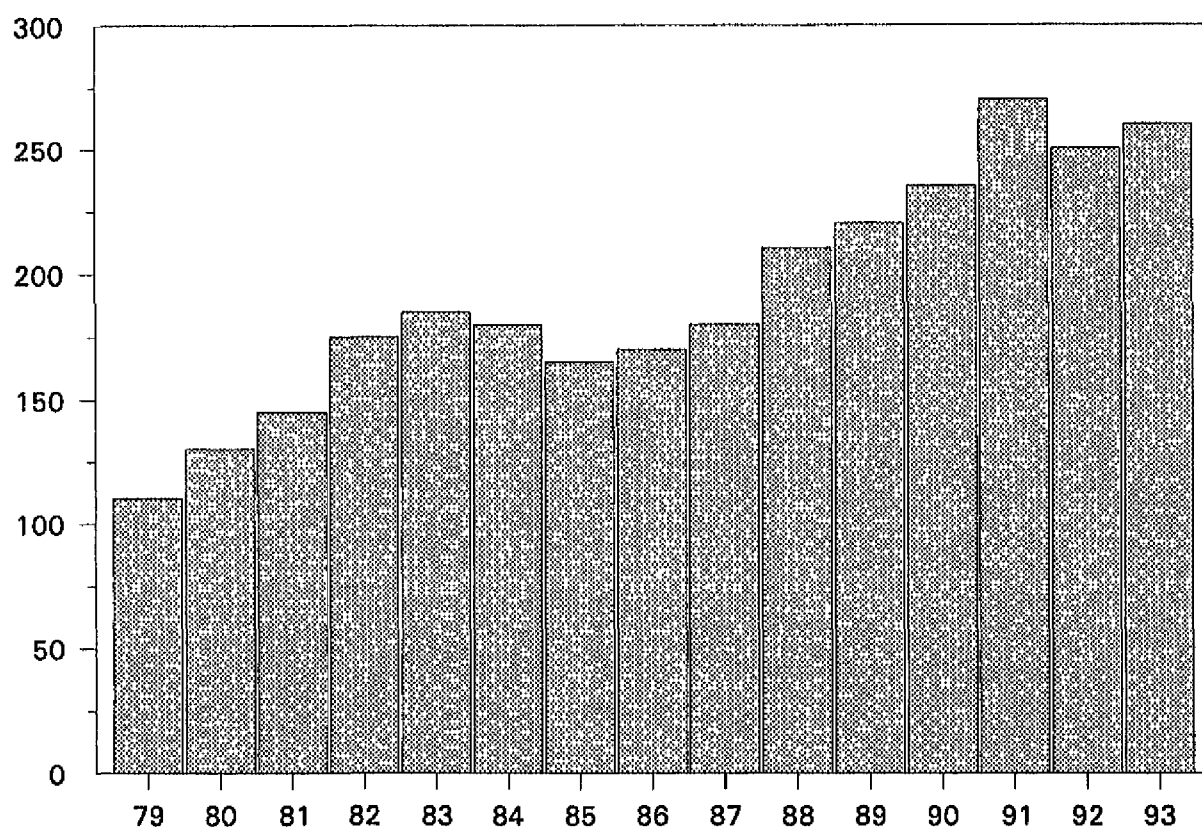
In de Dordtse Biesbosch is sinds 1978 (drie paar) een kleine kolonie aanwezig (Rooth 1985), in 1993 broedden hier 269 paar (Boudewijn & Dirksen 1994). In het Breede Water op Voorne vestigde zich in 1984 een kolonie (Bakker en Lok 1985), die in 1993 was gegroeid tot 1245 paar. In 1987 vestigde de Aalscholver zich op de Middelplaten in het Veerse Meer. In lage struiken op strekdammen op de Ventjagersplaten in het Haringvliet vestigden zich in 1990 vier paar; in 1993 telde deze kolonie al 135 paar (Boudewijn & Dirksen 1994)

Met een toename van 86 paar in 1984 tot bijna 2000 paar in 1992 leek het de Aalscholver in het Deltagebied voor de wind te gaan. In 1993 was echter in bijna alle kolonies sprake van een afname of stabilisatie van het aantal broedparen. Alleen de kolonie op de Ventjagersplaten vertoonde nog groei. Het totaal aantal broedparen in 1993 bedroeg c. 1900.

Hoewel de meeste kolonies zijn gesitueerd in 'zoete' gebieden, foerageert een aanzienlijk deel van de broedvogels op zout water. Zo foerageren de broedvogels van het Breede Water hoofdzakelijk in de Grevelingen en in de Voordelta (Lok & Bakker 1988). Ook de kolonie op de Middelplaten in het Veerse Meer is een uitgesproken 'zoute kolonie'.

Tabel 2. Aantal broedparen van de Aalscholver in het Deltagebied in 1979-93 (per kolonie).

Gebied	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Breede Water	-	-	-	-	-	26	195	550	900	1000	950	1200	1225	1304	1245
Dordtsche Biesbosch	60	69	41	32	75	60	160	214	198	125	155	160	180	268	269
Brabantse Biesbosch	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	9
Ventjagersplaten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	35	82	135
Willemstad, Tonnekraek	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Middelplaten, Veerse M.	-	-	-	-	-	-	-	-	7	47	120	109	185	330	250
Totaal	60	69	43	34	75	86	357	764	1105	1172	1225	1473	1625	1996	1908

Figuur 3. Broedende Bruine Kiekendieven in het Deltagebied: broedparen in 1979-93.

3.3 Bruine Kiekendief - *Circus aeruginosus*

Na een toename tot 1982 leek het aantal broedparen in het Deltagebied zich in 1982-87 te stabiliseren op een niveau van 165-185 paar. In de periode 1988-91 was er echter opnieuw een toename. De laatste drie jaar lijkt er echter weer sprake te zijn van een stabilisatie (c. 260 paar).

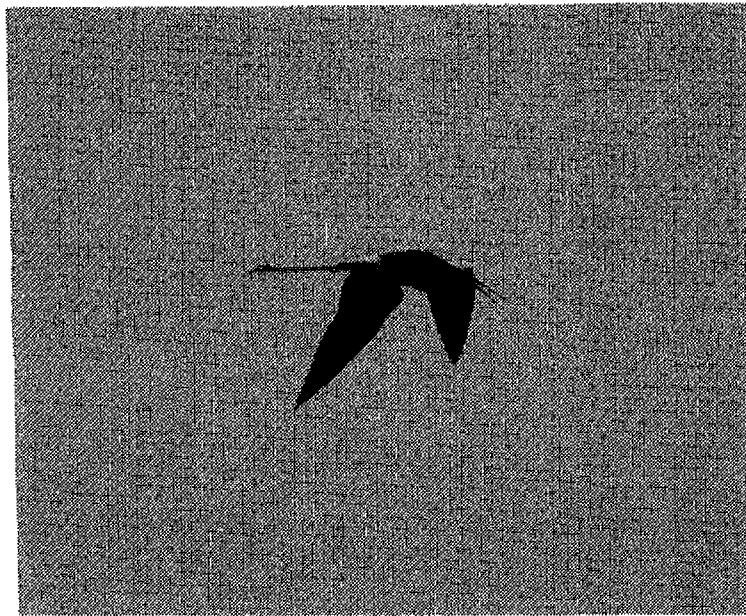
De indruk bestaat dat in diverse delen van het Deltagebied (o.a. Zuid-Beveland, westelijk Noord-Brabant, Haringvliet) illegale vervolging plaatsvindt.

In 1985 werd het aantal broedparen van de Bruine Kiekendief in Nederland geschat op 700-900 (SOVON 1987), rond 1990 waren dit er 800-1100 (Osieck & Hustings 1994). Het Deltagebied heeft zich dus ontwikkeld tot een belangrijk broedgebied. De laatste jaren broedt hier ruim een kwart van de Nederlandse populatie.

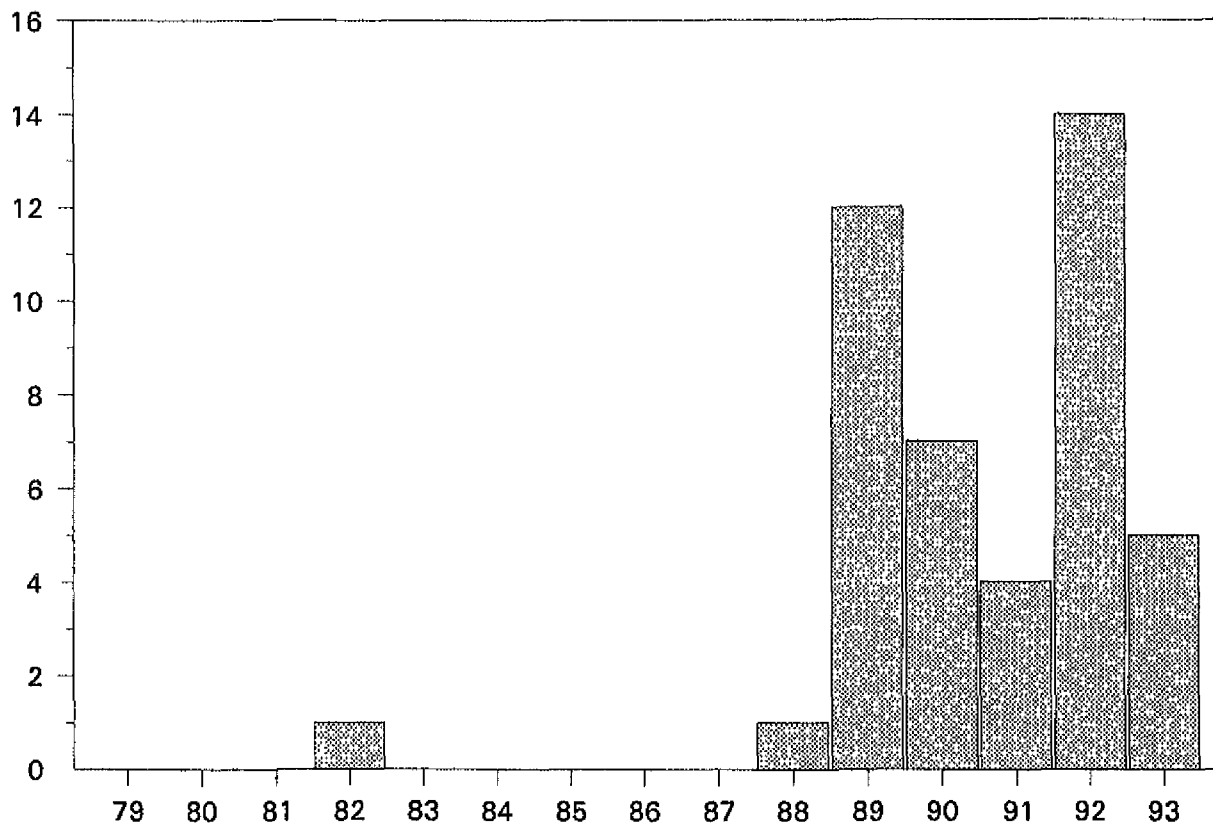
De kolonisatie van Volkerakmeer, Zoommeer en Markiezaat heeft zich tot nog toe vrijwel beperkt tot de drooggevalen schorren. Langs de oevers van deze wateren blijken rietvegetaties nauwelijks tot ontwikkeling te komen, waarschijnlijk vooral door een sterke graasdruk van herbivore watervogels. De intensieve begrazing door vee in een groot aantal gebieden is evenmin bevorderlijk voor de broedgelegenheid van de Bruine Kiekendief. De geschikt lijkende binnendijkse kreekrestanten en gebieden met enige oppervlakte riet zijn inmiddels bijna allemaal bezet door één of meer broedparen.

Tabel 3. Aantal broedparen van de Bruine Kiekendief in het Deltagebied in 1979-93 (per regio).

Gebied	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Voorne-Putten/Maae vl.	3	2-3	2-3	3-4	8	8-10	7-9	12	7-10	10	10	11	11	11	8
IJeselm./Hoeksche W.	2	2-4	2	4	4	2-4	2-4	2-4	5	4	6	6	5	5	3
Biesbosch e.o.	40	40-50	45-50	45-50	50-55	50-55	40-55	38	45	46	50	50	50	50	50
Haringvliet	26	25	24	25	25	25	22-25	23-26	20-25	20-25	20-25	20-25	27	19	30
Hollandsch Diep	3	4	5	4	4	5	4-5	4-5	4-5	3	4	4	6	5	3
Volkerakmeer									3	9	7	9-10	13	13	11
Goeree-Overflak/Grev.	2	3	5	5	5	5	5	8-9	7-9	11	13	11	14	17	18
Schouwen-Duiveland	2	3	3-4	8-10	4-7	4-7	5-8	5-6	5-6	6-7	5-7	5-7	4	7	5
Sint Philipsland/Tholen	1	1	2-3	1-2	1-2	1-2	4-5	3-4	3-4	6	6	7	7-8	8	7
Noord-Beveland	1	1	2-3	2	1-2	2	2	2	1-2	2	1	2	4	3	6
Walcheren (+ Haringvr.)	-	-	1	2	3	2-3	2	2	1-2	1-2	2	3	3	3	5
Zuid-Beveland	6-7	11-13	17-18	17-21	17-21	18-22	15-21	16-19	16-20	20	19	22	28-30	27	26
West Zeeuwsch Vl.	4-8	4-8	6-8	6-12	15-17	9-13	7-9	12-15	13-15	15-20	15-20	16-20	12-20	15	13
Oost Zeeuwsch Vl.	10-15	15	20	29-32	28-32	25-30	23-26	20-25	20-25	29-31	32	40	52	38	49
West Noord-Brabant	3-4	4-5	6-9	10-13	10-13	7-10	8-11	7-10	11-12	15	13-15	13-15	14-15	15	15
Markiezaat						3	3-4	4-5	6	7-8	8	8	10	8	5
Zoommeer								-	-	-	-	2	1	1	2
Totaal min	103	116	140	161	175	166	149	158	167	204	211	229	261	>245	258
max	114	131	155	185	198	196	181	183	194	219	225	243	273		
EINDSCHATTING	110	130	145	175	185	180	165	170	180	210	220	235	270	250	260

Steltkluut *Himantopus himantopus*, Rammegors, juni 1993 (Peter Melninger)

Figuur 4. Broedende Steltkluten in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

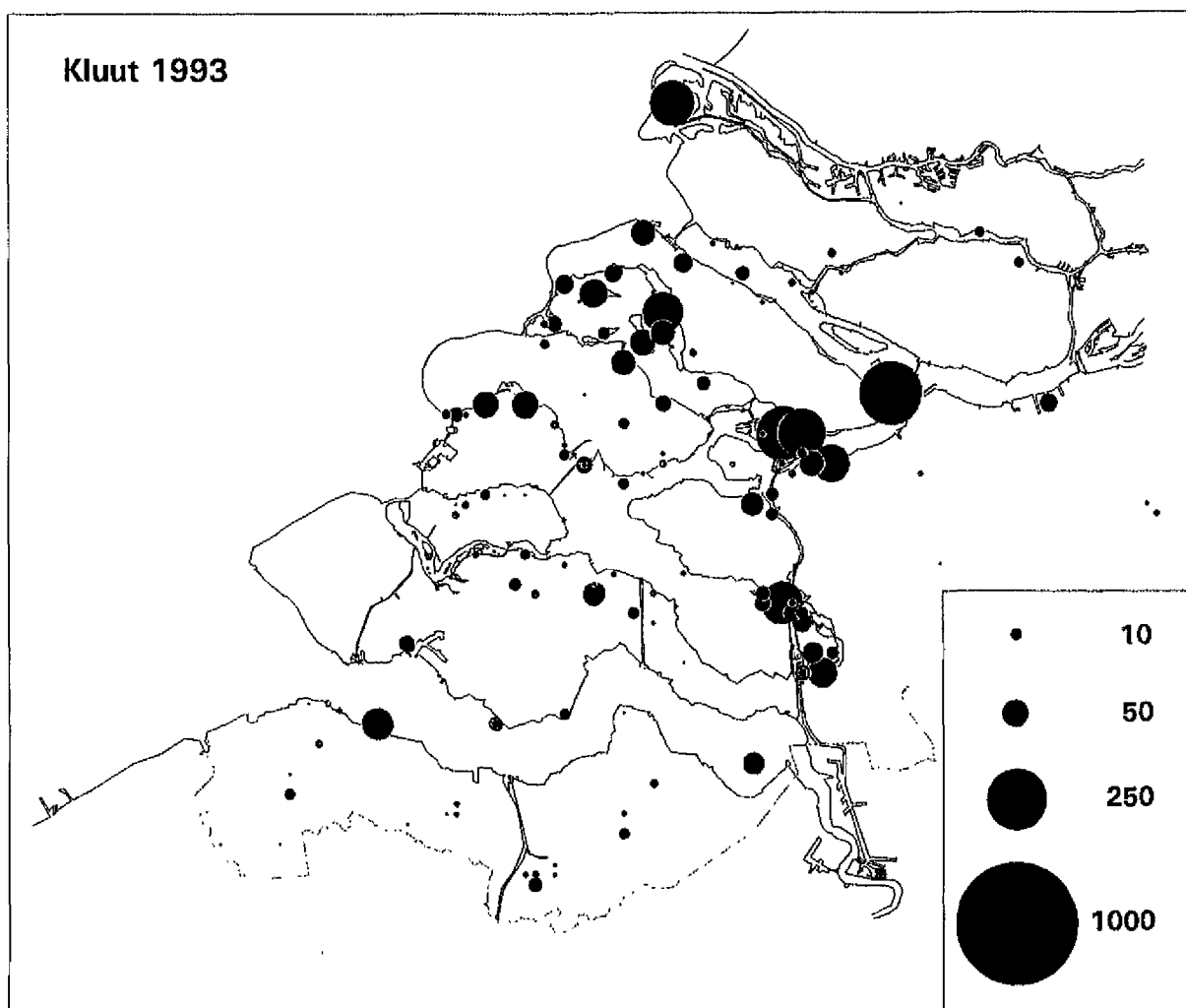
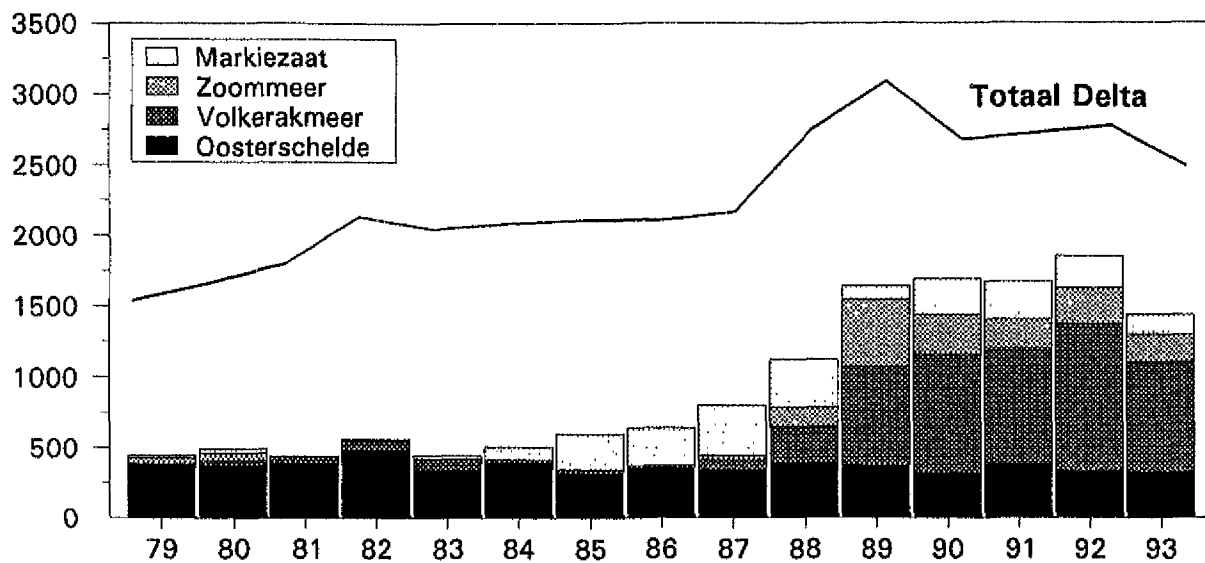
3.4 Steltkluit - *Himantopus himantopus*

In Europa broeden Steltkluiten vooral in de landen rond de Middellandse Zee en de Zwarte Zee. In jaren met uitzonderlijke droogte in de Zuideuropese broedgebieden verplaatsen zich soms aanzienlijke aantallen Steltkluiten naar noordelijke delen van Europa. Gedurende zulke invasies zijn de meeste broedpogingen geconstateerd in België en Nederland (Glutz von Blotzheim *et al.* 1977, Cramp & Simmons 1983).

Na een kleine invasie in Nederland in 1989 heeft de soort jaarlijks gebroed, met name in het Deltagebied. In 1989 werden in Nederland tenminste 22 broedgevallen vastgesteld, waarvan tien in Flevoland en twaalf in ZW-Nederland (Meininger & Schekkerman 1990). In 1990 werden in Nederland minstens elf broedgevallen geconstateerd: één in Groningen, drie in Flevoland, één in het Krammer-Volkerak en zes in het Zoommeer (Meininger 1991). In 1991 werden er alleen in het Zoommeer nog broedende Steltkluiten waargenomen. In 1992 bleken Steltkluiten in Nederland alleen te broeden op de Molenplaat in het Zoommeer en in het Markiezaat. Op de Molenplaat had één broedgeval betrekking op een gemengd broedpaar van een (ontsnapt!) Amerikaanse Steltkluit *H. h. mexicanus* en een gewone Steltkluit *H. h. himantopus* (Meininger 1993). In 1993 waren er alleen vijf broedpogingen op het Rammegors; slechts één paar bracht jongen groot.

Tabel 4. Aantal broedparen van de Steltkluit in het Deltagebied in 1979-93 (per gebied).

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Volkerakmeer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1	-	-	-
Grevelingen	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
St Philipeland, Rammegors	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	5
Zoommeer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	6	4	12	-
Markiezaat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Ossendrecht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Sas van Gent	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Totaal	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	12	7	4	14	5

Figuur 5. Broedende Kluten in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

3.5 Kluut- *Recurvirostra avosetta*

Tegenwoordig broeden er in de kustgebieden tussen Zuid-Zweden en Portugal c. 20 000 paar Kluten (Blomert *et al.* 1990), waarvan 8400-9400 in Nederland (Osieck & Hustings 1994).

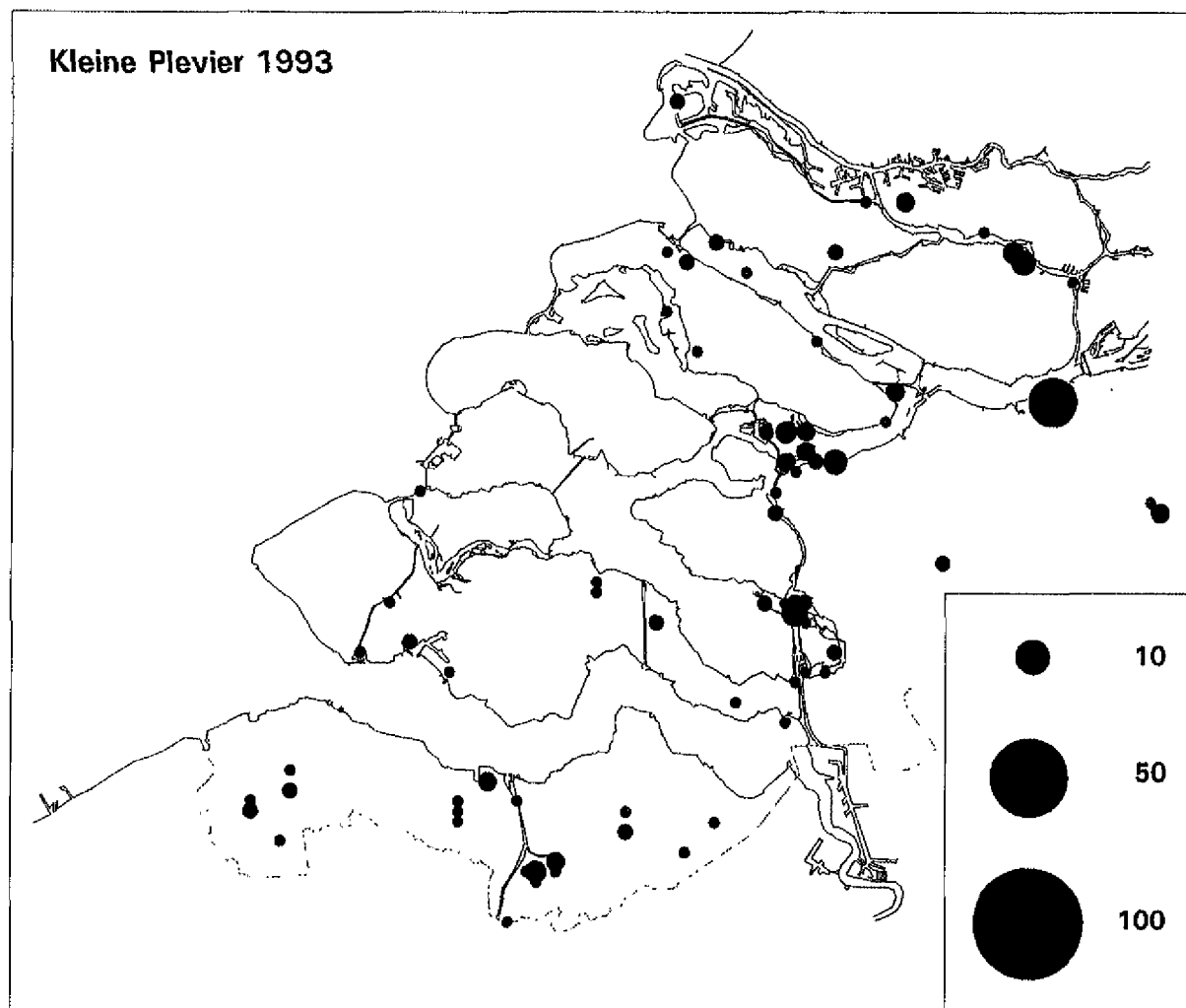
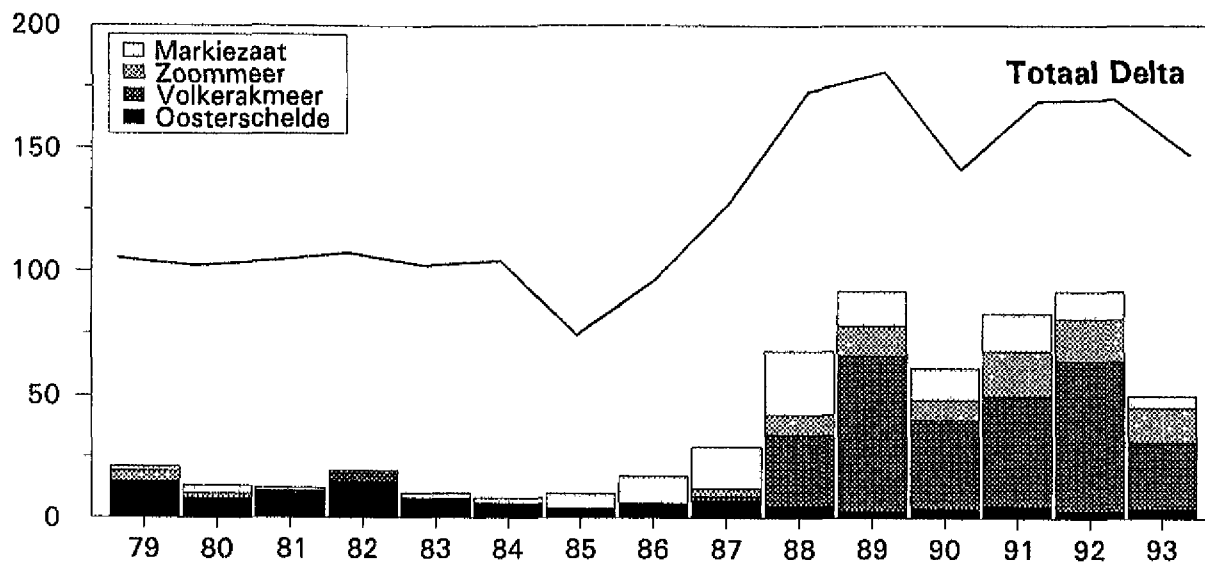
Na een geleidelijke groei van de populatie in het Deltagebied schommelden de aantallen in 1982-87 rond 2100 paar. Sinds 1988 hebben er jaarlijks meestal 2500-3000 paar Kluten in het Deltagebied gebroed. De toename in 1988 werd vooral veroorzaakt door kolonisatie van de recent drooggevalen gronden in het Volkerakmeer en het Zoommeer. In deze gebieden hebben zich tot nu toe flinke aantallen kunnen handhaven, vooral dankzij het achtereenvolgend aanleggen van nieuwe eilanden. Deze gebieden zullen echter door successie van de vegetatie op afzienbare termijn hun functie als broedplaats voor Kluten grotendeels verliezen.

Het broedsucces van Kluten in het Deltagebied in 1993 was slecht. Door een periode met regen en koude tijdens en kort na het uitkomen van veel eieren trad massale sterfte op onder jongen.

Tabel 5. Aantal broedparen van de Kluut in het Deltagebied in 1979-93 (per regio).

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Voordelta	137	69	142	139	143	175	161	183	265	370	339	257	249	140	184
Rozenburg	-	-	-	-	6	8	10	2	6	5	12	4	1	2	0
IJsselmonde	-	-	-	-	21	21	20	22	31	13	1	11	-	-	9
Voorne Putten	19	8	-	7	6	-	2	8	8	6	-	3	15	11	8
Hoeksche Waard	5	13	2	-	2	2	2	10	13	2	5	6	13	11	8
Biesbosch	2	8	3	2	8	11	3	5	-	1	-	-	-	-	-
Haringvliet	51	38	64	96	96	102	120	76	91	166	82	48	49	30	57
Hollands Diep	5	-	9	-	-	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Goeree-Overflakkee	1	4	13	12	16	8	6	14	6	10	11	5	11	8	6
Volkerakmeer	11	35	43	70	77	28	27	20	65	253	701	838	816	1039	775
Grevelingen	329	410	377	420	483	446	436	417	357	590	521	334	299	359	430
Schouwen-Duiveland	29	11	28	29	33	31	14	20	22	16	15	23	20	26	17
Oosterschelde	377	373	384	478	341	382	313	350	344	392	368	320	380	330	325
Noord-Beveland	-	-	-	4	3	15	16	1	-	-	1	2	-	-	-
Veerse Meer	128	82	106	165	103	121	126	136	70	39	21	5	24	21	15
Zuid-Beveland	31	36	43	69	96	73	73	81	61	70	71	61	72	38	33
Eendracht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	90	22	38	38	12
Zoommeer	38	47	-	-	4	2	-	-	28	136	473	275	207	252	199
Markiezaat	17	35	8	9	17	92	255	264	356	338	101	259	269	231	137
West-Brabant	36	22	68	103	76	44	42	39	46	60	25	27	31	24	47
Walcheren	9	5	5	5	9	9	8	1	3	8	7	5	2	6	-
Westerschelde	259	398	385	455	377	428	391	336	317	143	142	135	167	151	154
West Zeeuwsch Vl.	-	24	43	30	24	15	49	59	29	34	23	18	22	16	18
Oost Zeeuwsch Vl.	50	37	68	38	100	70	32	63	49	72	78	21	39	41	54
Totaal	1534	1655	1791	2131	2041	2085	2111	2107	2167	2748	3087	2679	2724	2774	2488

Figuur 6. Broedende Kleine Plevieren in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

3.6 Kleine Plevier - *Charadrius dubius*

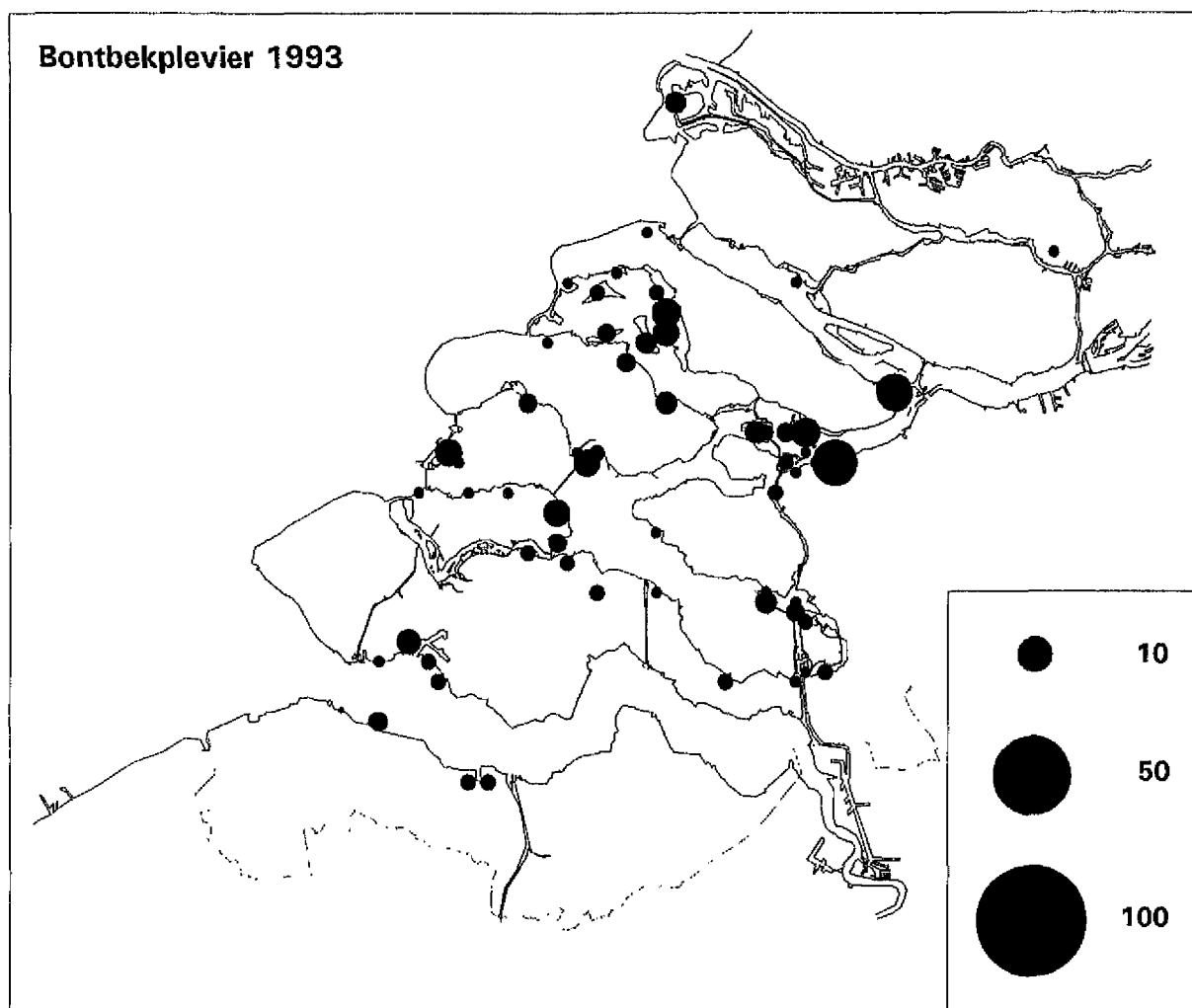
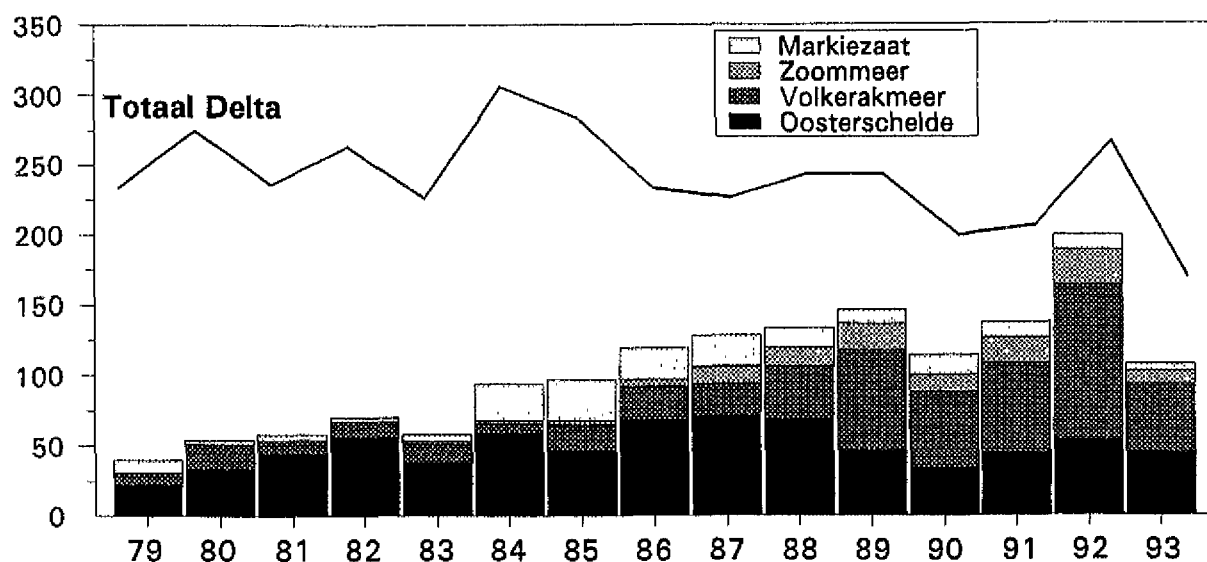
De Kleine Plevier is een wijd verspreide broedvogel van het Europese binnenland in allerlei gebieden met zoet water en een spaarzame begroeiing. In de jaren 1989-91 werd het aantal broedparen in Nederland geschat op 650-1000 (Osieck & Hustings 1994).

In 1979-86 broedden er in het Deltagebied waarschijnlijk jaarlijks ruim 100 paar. Sinds 1987 namen de aantallen snel toe. Dit is grotendeels het gevolg van het droogvallen van gebieden in Volkerakmeer en Zoommeer. De laatste jaren broedden er ruim 150 paar Kleine Plevieren in het Deltagebied.

In 1993 vond in het industriegebied Moerdijk een opmerkelijke toename plaats (van 0 tot 20 paar) door het grootschalig bouwrijp maken van terreinen. Daarentegen namen de aantallen in het Volkerakmeer duidelijk af.

Tabel 6. Aantal broedparen van de Kleine Plevier in het Deltagebied in 1979-93 (per regio).

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Voordelta	17	14	11	16	3	3	2	-	2	3	2	2	3	2	3
Rozenburg	-	-	-	-	4	5	3	3	2	-	-	-	-	-	1
IJsselmonde	-	-	-	5	10	10	10	10	12	6	2	7	5	5	4
Voorne Putten	5	5	8	5	5	7	4	4	5	5	-	5	3	2	2
Hoeksche Waard	3	7	2	4	-	-	-	-	8	1	8	8	9	12	10
Biesbosch	10	14	6	5	5	6	4	3	3	3	-	-	-	-	-
Haringvliet	6	4	4	9	9	4	1	1	3	2	4	4	8	5	5
Hollands Diep	1	-	5	-	-	4	2	1	2	2	2	2	1	-	-
Goeree-Overflakkee	1	2	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	2	3
Volkerakmeer	-	-	1	3	-	-	-	-	2	29	63	36	45	61	27
Grevelingen	1	2	1	2	1	1	-	1	3	9	2	1	3	6	1
Tholen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-
Oosterschelde	15	8	10	15	8	6	4	6	7	5	3	4	5	3	4
Veerse Meer	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Zuid-Beveland	8	5	4	3	9	9	10	5	1	1	1	1	4	3	2
Eendracht	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	2	-	4	2	2
Zoommeer	4	2	-	1	-	-	-	-	3	8	12	8	18	17	14
Markiezaat	2	3	1	-	2	2	6	11	17	26	14	13	15	11	5
West-Brabant	5	10	23	10	12	9	6	7	14	18	13	14	11	7	27
Walcheren	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1	2
Westerschelde	11	11	11	11	15	11	7	8	10	11	12	8	3	4	8
West Zeeuwsch Vlaanderen	4	4	6	5	4	5	4	5	7	8	10	10	8	6	7
Oost Zeeuwsch Vlaanderen	10	11	9	13	15	22	11	31	23	32	29	18	21	19	20
Totaal	105	102	104	107	102	104	74	96	128	173	181	141	169	170	147

Figuur 7. Broedende Bontbekplevieren in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

3.7 Bontbekplevier - *Charadrius hiaticula*

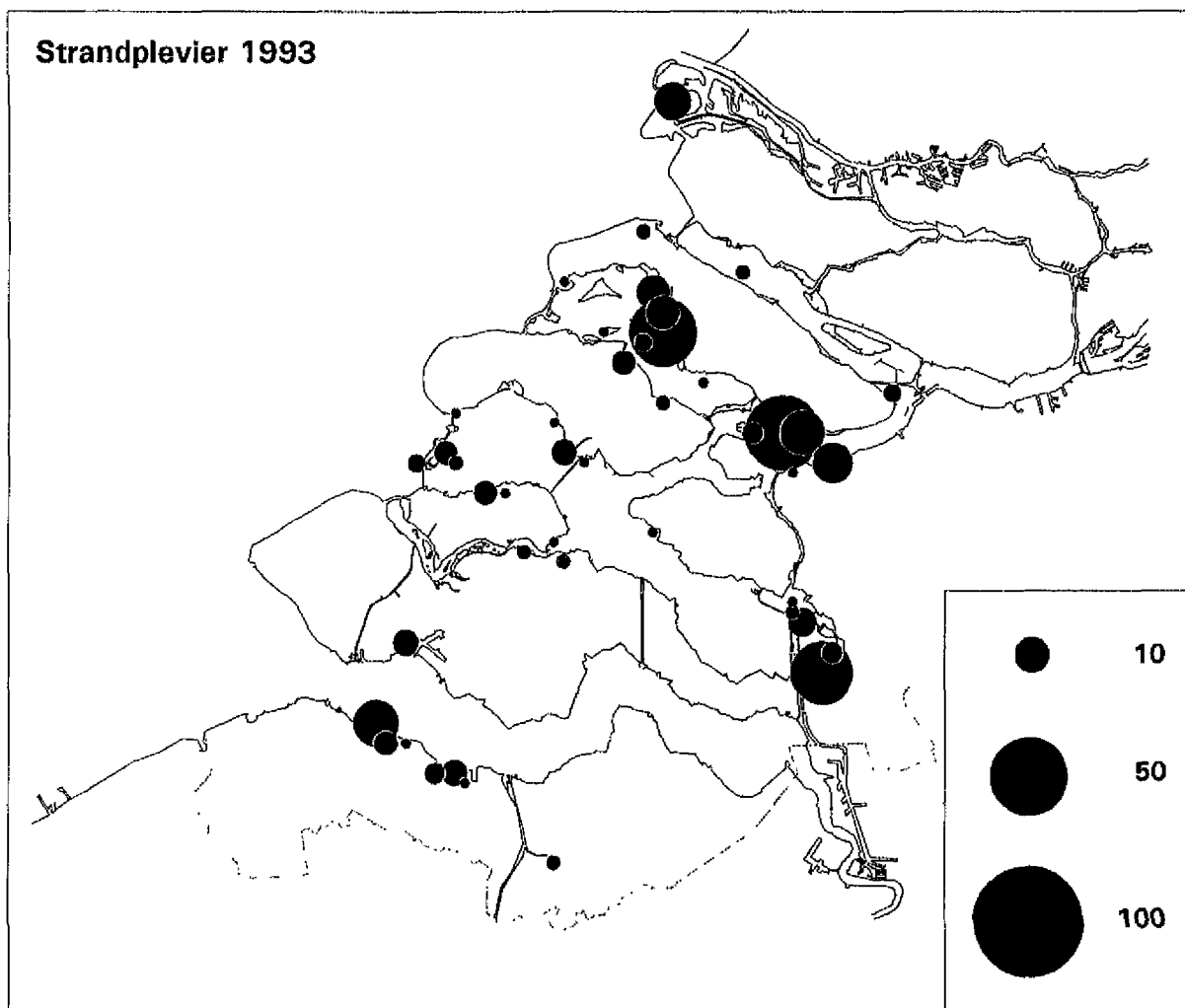
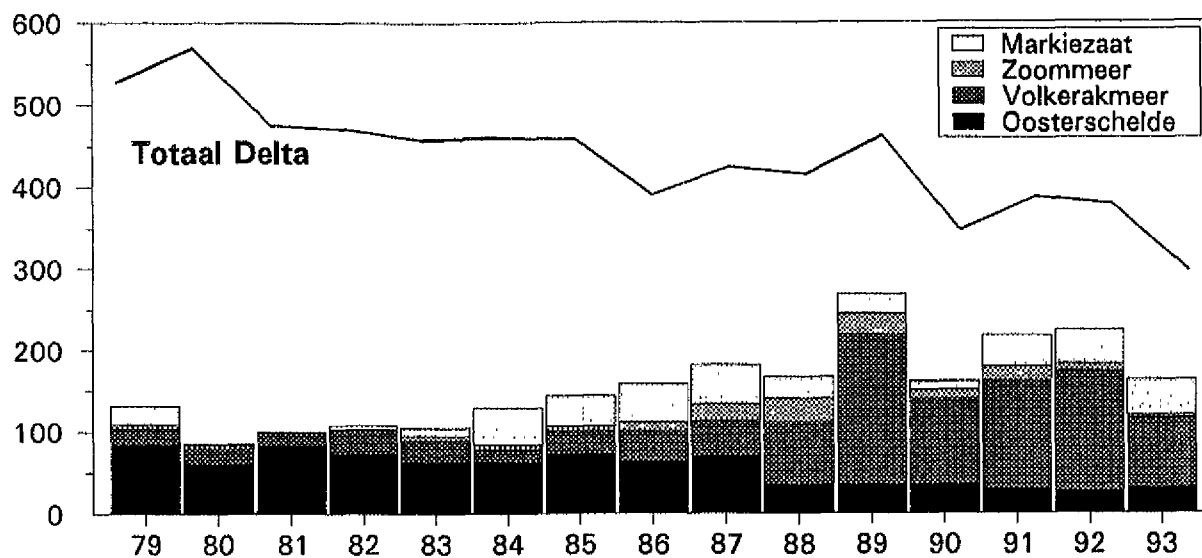
Nederland ligt aan de zuidgrens van het broedareaal van de Bontbekplevier (Cramp & Simmons 1983). De internationale betekenis van de Nederlandse broedpopulatie (350-500 paar in 1989-91; Osieck & Hustings 1994) is dan ook gering.

In het Deltagebied varieert het aantal broedparen sinds 1979 meestal tussen de 200 en 300. Dit betekent dat ongeveer de helft van het totale aantal Nederlandse Bontbekplevieren in het Deltagebied broedt.

Eind jaren zeventig en begin jaren tachtig was de Grevelingen het belangrijkste Bontbekplevieren-gebied binnen de Delta. Daarna nam het aantal hier sterk af. Deze afname werd gedeeltelijk gecompenseerd door de kolonisatie van het drooggevalen Volkerakmeer. Na een tweetal 'mager jaren' broedden er in 1992 weer meer dan 250 paren in het Deltagebied. Het in 1993 vastgestelde aantal van 169 paar was dan ook onverwacht laag. Dit werd vooral veroorzaakt door geringe aantallen in het Volkerakmeer en het Zoommeer.

Tabel 7. Aantal broedparen van de Bontbekplevier in het Deltagebied in 1979-93 (per regio).

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Voordelta	37	32	32	56	27	34	24	13	8	17	21	14	20	13	5
Rozenburg	-	-	-	-	3	3	5	-	1	1	-	1	1	1	-
IJsselmonde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Voorne Putten	5	-	-	-	1	-	-	2	2	2	-	2	1	1	-
Haringvliet	7	4	9	12	12	4	1	6	2	3	5	4	1	1	1
Hollands Diep	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Goeree-Overflakkee	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Volkerakmeer	9	18	10	11	13	7	18	23	23	38	71	54	64	110	49
Grevelingen	110	151	107	95	97	118	99	65	62	58	45	42	25	33	33
Schouwen-Duiveland	5	4	2	1	-	3	3	2	7	5	4	5	3	1	1
Oosterschelde	22	33	44	56	38	59	47	69	71	68	46	34	44	53	44
Veerse Meer	20	8	7	12	12	9	9	6	2	3	1	1	3	-	2
Zuid-Beveland	1	1	1	-	3	5	7	5	1	1	-	-	-	-	-
Eendracht	-	-	-	-	-	12	-	-	1	3	7	3	1	1	-
Zoommeer	-	-	-	-	2	2	3	5	12	13	19	12	18	25	9
Markiezaat	9	3	4	3	5	26	29	22	22	14	10	14	11	11	5
West-Brabant	3	4	-	2	-	10	22	1	-	-	-	-	1	-	2
Westerschelde	5	17	16	15	13	13	17	12	11	14	11	9	12	11	15
West Zeeuwsch Vlaanderen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Oost Zeeuwsch Vlaanderen	-	-	-	-	-	1	-	2	1	3	3	3	1	1	2
Totaal	233	275	236	263	226	306	284	233	226	243	243	199	206	266	169

Figuur 8. Broedende Strandplevieren in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

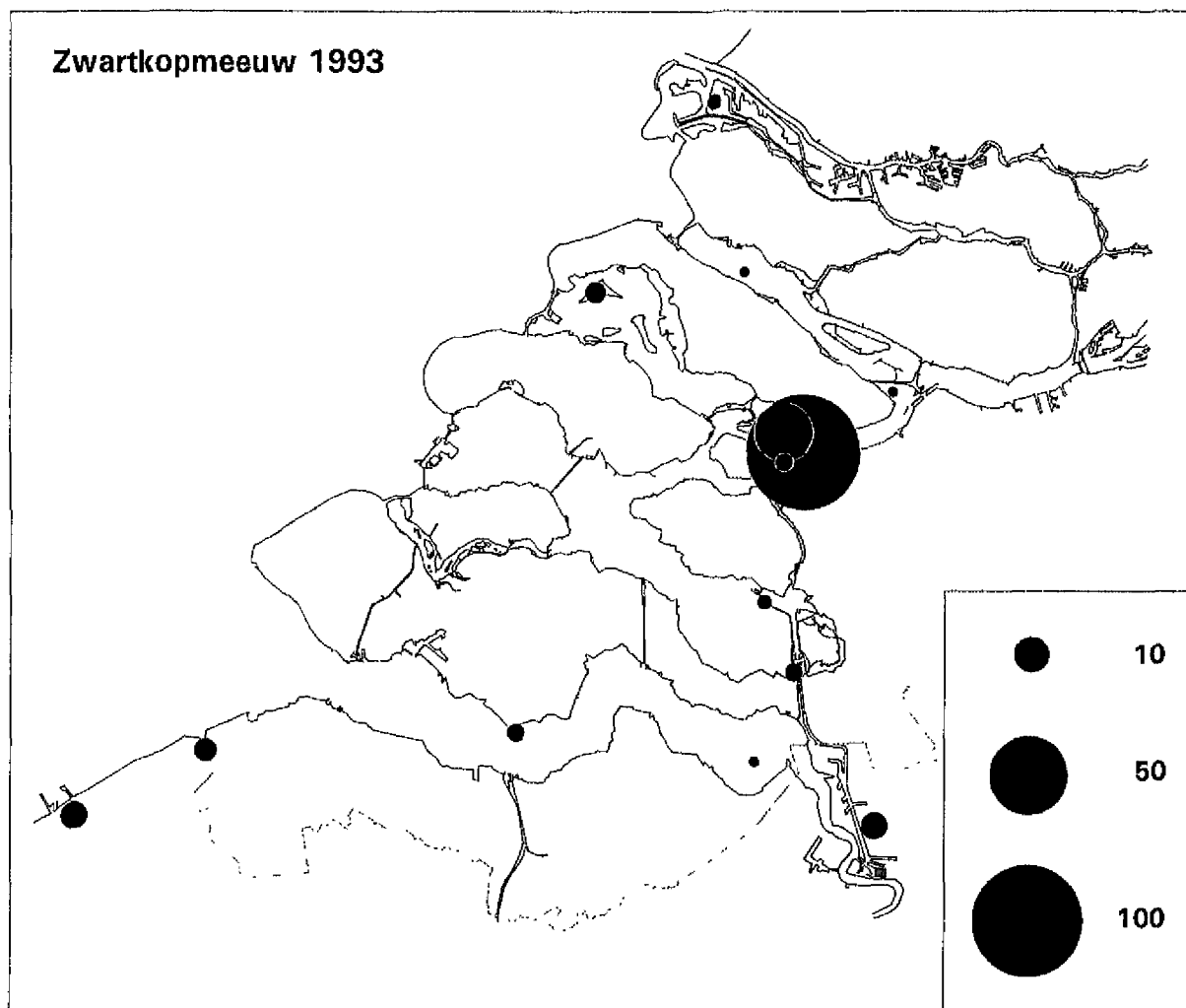
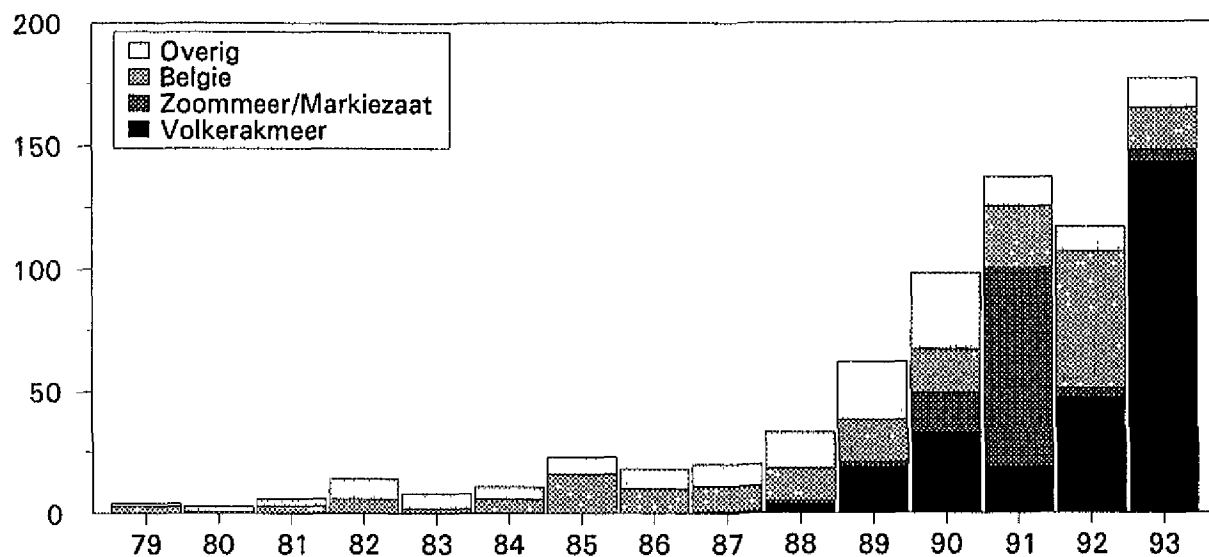
3.8 Strandplevier - *Charadrius alexandrinus*

De Strandplevier is de zeldzaamste van de in Noordwest-Europa broedende plevieren. Deze soort broedt in Noordwest-Europa op een klein aantal plaatsen en neemt bijna overal in aantal af, of is al verdwenen (Groot-Brittannië, Noorwegen). De schatting voor NW-Europa van 1800-2300 paar (SOVON 1987) is zeker te optimistisch. Eerder moet worden gedacht aan 1400-1600 paar (inclusief de Franse Atlantische kust). Ook in Nederland is de soort de laatste jaren sterk in aantal afgenomen: buiten de Delta broeden vermoedelijk slechts enkele tientallen paren.

Het Deltagebied is te beschouwen als een belangrijk gebied voor de Westeuropese populatie: begin jaren tachtig broedden er c. 500 paar. Sinds 1979 vertoont het aantal broedende Strandplevieren in het Deltagebied een afnemende trend. Vanaf 1987 werd deze trend een drietal jaren doorbroken doordat Strandplevieren massaal gebruik konden maken van de droogvallende gebieden in het Volkerakmeer. In 1989 broedden er weer ruim 450 Strandplevieren in het Deltagebied. Daarna zette de afname opnieuw in: in 1993 was het aantal broedparen gedaald tot 296. Vooral in het Volkerakmeer was de afname aanzienlijk; alleen op de nieuwe eilanden van de Archipel Krammersche Slikken broedde nog een flink aantal (47). In het Volkerakmeer is door een snelle successie van de vegetatie op korte termijn een verdere afname te verwachten. De prognoses voor deze soort in het Deltagebied blijven dan ook somber.

Tabel 8. Aantal broedparen van de Strandplevier in het Deltagebied in 1979-93 (per regio).

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Voordelta	81	43	62	44	38	40	35	21	9	17	13	25	23	15	14
Voorne Putten	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haringvliet	8	1	4	5	4	2	5	3	17	9	2	3	-	-	2
Hollands Diep	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Goeree-Overflakkee	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	3	-
Volkerakmeer	20	18	16	30	27	15	28	37	43	77	184	104	132	146	86
Grevelingen	244	288	161	189	214	177	169	130	121	131	77	81	105	91	72
Schouwen-Duiveland	7	4	2	2	1	4	5	1	2	2	4	3	3	2	-
Oosterschelde	84	61	83	73	62	63	73	64	70	34	34	35	29	26	30
Veerse Meer	14	13	14	8	15	7	7	8	3	1	5	3	2	1	2
Zuid-Beveland	2	-	2	3	2	4	8	3	1	-	-	-	-	-	-
Eendracht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4	4	-	-	-
Zoommeer	5	4	-	-	5	5	5	10	20	28	26	11	18	10	3
Markiezaat	22	2	1	5	10	46	37	47	48	27	24	11	38	42	44
West-Brabant	9	10	11	8	2	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Westerschelde	28	122	118	102	72	85	79	62	88	85	85	62	30	39	40
West Zeeuwsech Vlaanderen	1	3	1	-	3	4	3	3	2	1	2	2	2	-	-
Oost Zeeuwsech Vlaanderen	1	-	-	1	2	1	-	1	-	1	1	3	5	3	3
Totaal	527	569	475	470	457	460	458	390	424	415	462	347	387	378	296

Figuur 9. Broedende Zwartkopmeeuwen in het Deltagebied in België: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

3.9 Zwartkopmeeuw - *Larus melanocephalus*

Het belangrijkste broedgebied van deze soort is gelegen langs de Zwarte Zee, waar de aantallen fors zijn toegenomen van: 56 000 paar in 1959 tot 336 000 paar in 1985 (Siokhin *et al.* 1988). Daarnaast hebben zich de afgelopen jaren kleinere kolonies gevestigd op enkele plaatsen langs de Middellandse Zee, met name in Griekenland en in Italië.

Tot voor kort was het broeden in West-Europa een zeldzaam verschijnsel, maar de laatste tien jaar heeft deze meeuvesoort hier vaste voet gekregen. Nederland, en met name het Deltagebied, speelt hierbij een prominente rol (Meininger & Bekhuis 1990).

Na een sprongsgewijze toename sinds 1988 broedden er in 1993 in het Deltagebied 160 paar Zwartkopmeeuwen. Nadat in 1992 veel Zwartkopmeeuwen in België broedden, was het nu weer de beurt aan het Deltagebied. Er vond een massale vestiging plaats op de eilanden in het Volkerakmeer: 110 paar op de Noordplaat broedden en 29 paar op de Archipel Krammersche Slikken. Het broedsucces van deze soort in de Delta was in 1993 goed (gemiddeld >1 vliegvlug jong per paar).

Na een geringe terugval in 1992, nam het aantal broedparen in het Deltagebied en België tezamen in 1993 toe tot 177 paar.

Elders in Nederland broedden in 1993 naar schatting 11-15 paar (Terschelling 1, Texel 1, Schoorl 1, Lelystad 1, Utrecht/Zuid-Holland 2, Ooypolder 1, midden Noord-Brabant 0-1, Budel 3-4, Peel 1; meded. vnl. SOVON).

Tabel 9. Aantal broedparen van de Zwartkopmeeuw in het Deltagebied en België in 1979-93 (per gebied).

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Maasvlakte	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Europoort, Dintelhaven	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2
Haringvliet, Slijkplaat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	2	1
Industrieterrein Moerdijk	1	2	1	2	2	2	1	1	3	1	14	20	-	-	-
Stampersgat, Suikerfabriek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	3	1	-
Hellegatsplein/platen	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	7	3	4	1	1
Slikken van de Heen West	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	12	30	15	45	3
Volkerakmeer, Noordplaat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	110
Volkerakmeer, Archipel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29
Grevelingen, Hompelvoet	-	-	-	1	-	1	1	1	1	1	1	-	1	1	4
Grevelingen, Markenje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Slikken van Flakkee	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Veerse Meer, Middelplaten	-	-	-	-	1	-	1	-	3	3	-	-	-	-	-
Veerse Meer, Soelekerkepl.	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	1	2	-	-	-
Terneuzen, Neuzen II	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	1	-	-
Ellewoutsdijk, Zuidgors	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	-	3
Biervliet, Paulinaschor	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Cadzand, Het Zwin (NI)	-	-	1	2	1	-	2	3	2	3	3	3	-	-	1
Verdronken land v. Saeftinge	-	-	-	2	-	-	1	1	-	1	1	1	2	3	1
Tholen, Speelmansplaten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Zoommeer, Boerenplaat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	21	-	-
Prinsesseplaten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Kreekraksluis, N-voorhaven	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-
Kreekrak, NW Natuurbouw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Markiezaat, Hogerwaardpld.	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Markiezaat, Spuitkop	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	60	-	-
Markiezaat, Molenplaat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Totaal DELTA	1	2	3	8	6	5	7	8	10	20	45	80	112	61	160
België:															
Zwin (WVI)	3	1	3	6	2	6	15	10	8	13	8	5	4	8	3
Zeebrugge (WVI)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	3	7
Doel, Liefkenshoek (OVI)	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kallo-Doel (OVI)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Moerbeke-Waas (OVI)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Sint-Kruis-Winkel (OVI)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Kalmhout-Stapperven (A)	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Lillo (A)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	11	45	7
Oorderen (A)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-
Zandvliet (A)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	10	-	-
Totaal BELGIË	3	1	3	6	2	6	16	10	10	13	17	18	25	56	17
Totaal DELTA + BELGIË	4	3	6	14	8	11	23	18	20	33	62	98	138	117	177

3.10 Dwergmeeuw - *Larus minutus*

In Nederland is de Dwergmeeuw een onregelmatige broedvogel die vooral in Noord-Nederland tot broeden kwam. Sinds het ontstaan van Volkerakmeer en Zoommeer in 1987 trekken hier jaarlijks grote aantallen Dwergmeeuwen door in het voorjaar. Ook blijven er ieder jaar Dwergmeeuwen aanwezig in juni en juli, meestal onvolwassen vogels. Af en toe werden echter alarmerende volwassen vogels waargenomen.

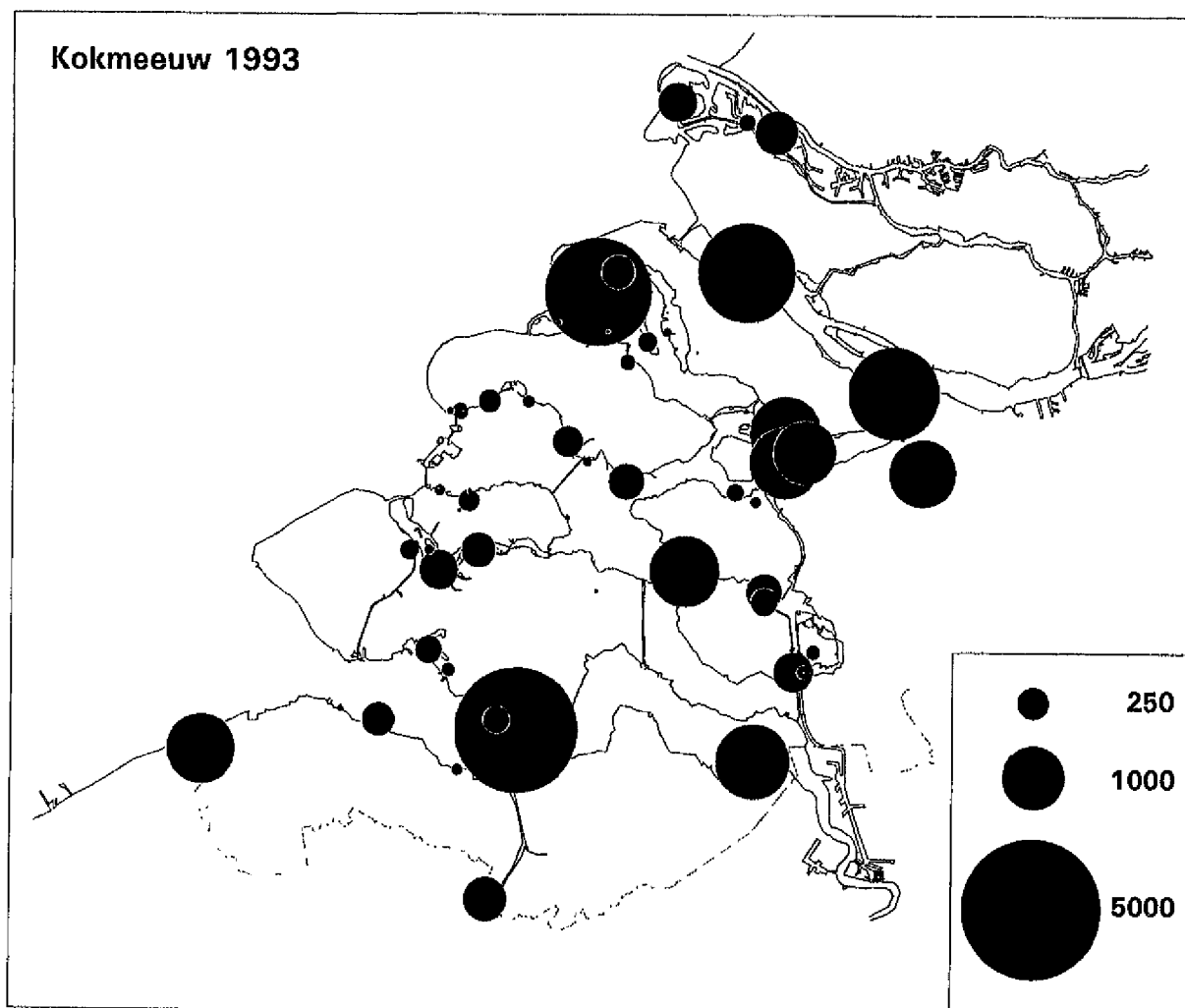
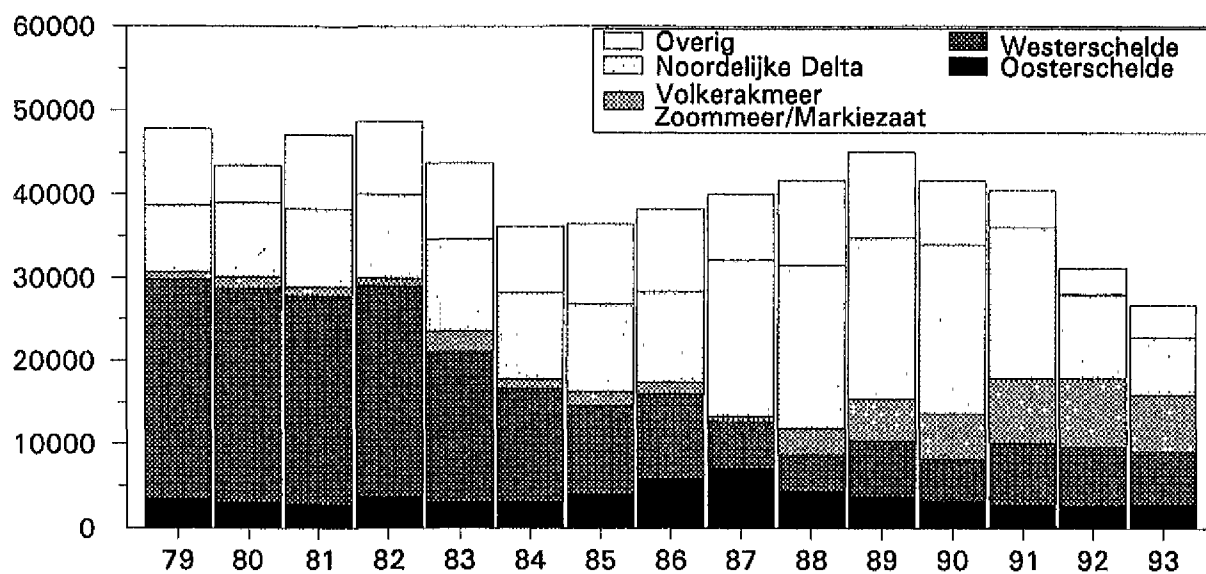
Op 19 juni 1991 werd een dood vrouwtje met broedvlek gevonden op de Hellegatsplaten; het oviduct bevatte vijf follikels. De eerste zekere broedpoging in het Deltagebied werd vastgesteld in 1992: op 2 juni werd een nest met drie eieren gevonden op de Noordplaat in het Volkerakmeer. Later in het seizoen bleek dit nest verdwenen: vermoedelijk was het - net als de omringende visdiefnesten - gepredeerd (Meininger 1992).

In 1993 werden op 1 juni twee nesten met (respectievelijk twee en drie) eieren gevonden op de Archipel Krammersche Slikken. Ook deze gevallen mislukten helaas.

3.11 Grote Mantelmeeuw - *Larus marinus*

De dichtstbijzijnde traditionele broedgebieden van de Grote Mantelmeeuw zijn gelegen in Normandië en Bretagne (Frankrijk), Zuidoost-Engeland, Schotland en Denemarken (Cramp & Simmons 1983). Sinds enkele jaren broedt een klein aantal paren in de Duitse Waddenzee (Dierschke *et al.* 1987; Hälterlein & Steinhardt 1993).

In mei 1993 werd een nest met een ei gevonden op een oeververdediging in het Veerse Meer (Vercuijsse 1994). Dit betekende de vaststelling van een nieuwe broedvogelsoort voor Nederland! Helaas mislukte deze broedpoging: later werd alleen een kapot ei aangetroffen.

Figuur 10. Broedende Kokmeeuwen in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

3.12 Kokmeeuw - *Larus ridibundus*

In NW-Europa broeden ruim een miljoen paar Kokmeeuwen. Het aantal broedparen in Nederland wordt geschat op 250 000 (SOVON 1987).

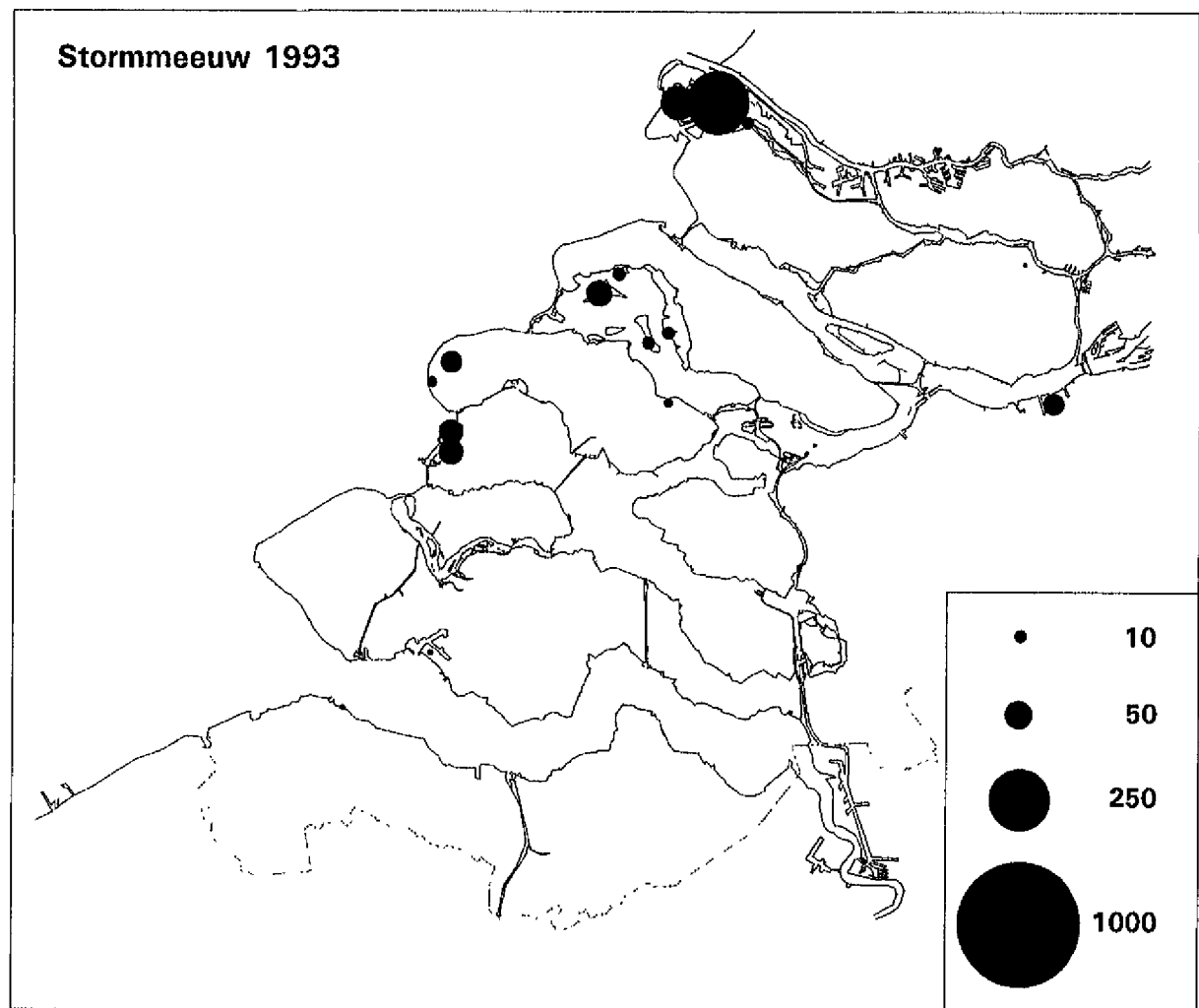
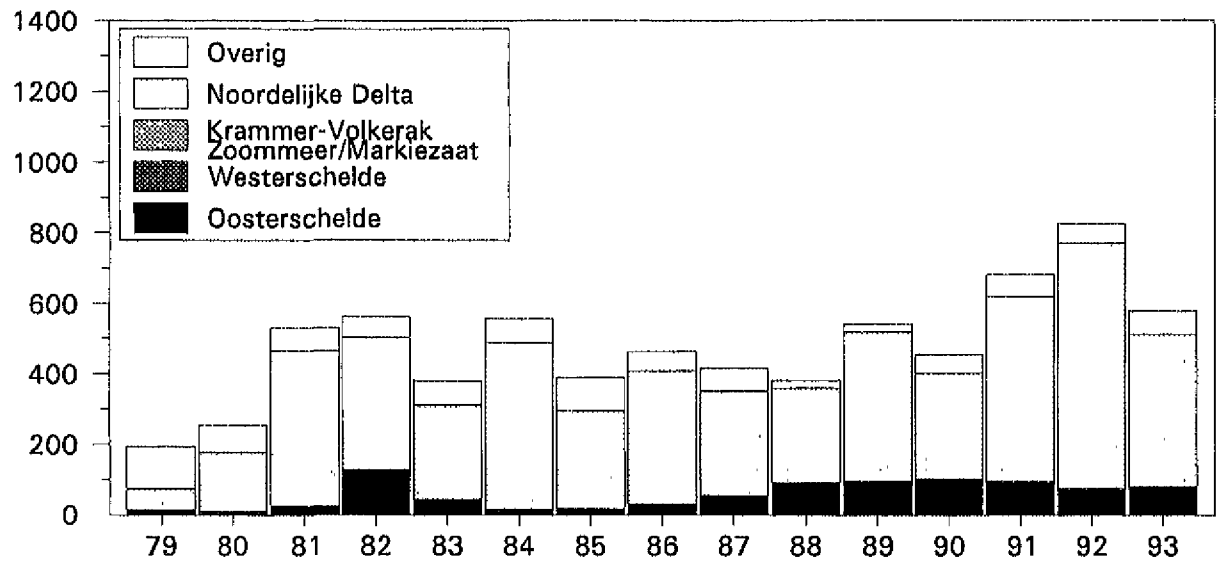
Broedplaatsen in de Delta zijn o.a. schorren, inlagen, permanent drooggevalen platen, eilanden en strekdammen. Aan het eind van de jaren zeventig broedden hier c. 45 000 tot 50 000 paar. Sindsdien zijn de aantallen flink afgenomen. Vooral in het Verdrongen land van Saeftinge vond een opmerkelijke afname plaats: van ruim 20 000 in 1979 tot 1080 paar in 1992. Een deel van deze afname werd gecompenseerd door groei van kolonies elders in de Delta en in het havengebied van Antwerpen.

In 1993 bleek de afnemende trend zich voortgezet te hebben: met ruim 26 000 paar is de populatie bijna gehalveerd ten opzichte van 1979. De oorzaak van deze opmerkelijke afname, die ook elders in Nederland is geconstateerd (Osieck & Hustings 1994), is niet bekend.

Op drooggevalen gronden en op aangelegde eilanden in het Volkerakmeer en het Zoommeer hebben zich grote aantallen Kokmeeuwen gevestigd. De kolonie op de Slikken van de Heen West bleek in 1993 gehalveerd ten opzicht van 1992: veel vogels (en ook bijna alle Zwartkopmeeuwen!) hebben zich blijkbaar verplaatst naar de Noordplaat. De broedparen op de Slikken van de Heen hadden o.a. door een explosieve groei van distels tijdens het broedseizoen slechte broedresultaten (evenals vorige jaren). Ook in veel andere kolonies is het broedsucces gering door predatie of ongunstige terreinomstandigheden.

Tabel 10. Aantal broedparen van de Kokmeeuw in het Deltagebied in 1979-93 (per regio).

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Voordelta	1400	2350	2950	3450	3300	3000	5626	6846	13127	13784	13528	13315	10817	1928	1749
Rozenburg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	250	-	250	500
Voorne Putten	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	3	-	-	-	-
Haringvliet	450	1505	601	455	461	710	411	535	1101	1389	1621	2860	4000	4960	2500
Goeree-Overflakkee	12	-	17	22	27	34	16	18	18	7	8	6	-	-	3
Volkerakmeer	700	779	475	678	1720	820	1310	1225	170	2205	4300	4280	6093	6564	5959
Grevelingen	6192	6237	7329	7653	8131	7701	7689	7632	7668	8214	7813	7258	4676	3625	3507
Schouwen-Duiveland	16	7	4	16	6	9	13	12	123	38	-	18	11	2	-
Oosterschelde	3584	3090	2822	3604	3132	3135	4013	5895	7092	4395	3767	3269	2815	2729	2852
Veerse Meer	4525	1750	3217	2929	3290	2945	2115	1774	1505	1434	902	863	1030	1122	858
Zuid-Beveland	15	15	15	-	-	-	1	1	-	5	23	-	-	-	-
Eendracht	-	-	-	20	20	20	20	20	-	100	50	-	15	16	-
Zoommeer	-	-	-	-	375	275	25	15	2	60	365	570	680	975	681
Markiezaat	145	580	550	215	295	50	345	185	412	841	376	527	1010	657	66
West-Brabant	3250	855	3508	3705	4500	3615	3460	2835	2605	3530	5010	2790	1185	1292	1200
Walcheren	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Westerschelde	26282	25680	25001	25413	17977	13467	10563	10098	5595	4347	6610	4929	7290	6966	6286
West Zeeuwsech VI.	-	3	4	-	-	-	-	17	-	-	-	-	-	-	-
Oost Zeeuwsech VI.	1210	600	600	550	530	427	927	1207	585	1316	684	887	910	98	515
Totaal	47781	43431	47093	48710	43764	36208	36534	38315	40015	41665	45060	41670	40532	31184	26676

Figuur 11. Broedende Stormmeeuwen in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

3.13 Stormmeeuw - *Larus canus*

In West-Europa broeden c. 420 000 paar Stormmeeuwen (Møller 1978). In Nederland nam het aantal broedparen toe van 7000 in 1979 tot meer dan 11 000 in 1985 (SOVON 1987). Sindsdien zijn de aantallen zeker afgenomen, o.a. door predatie door vossen in het duingebied (Woutersen 1994).

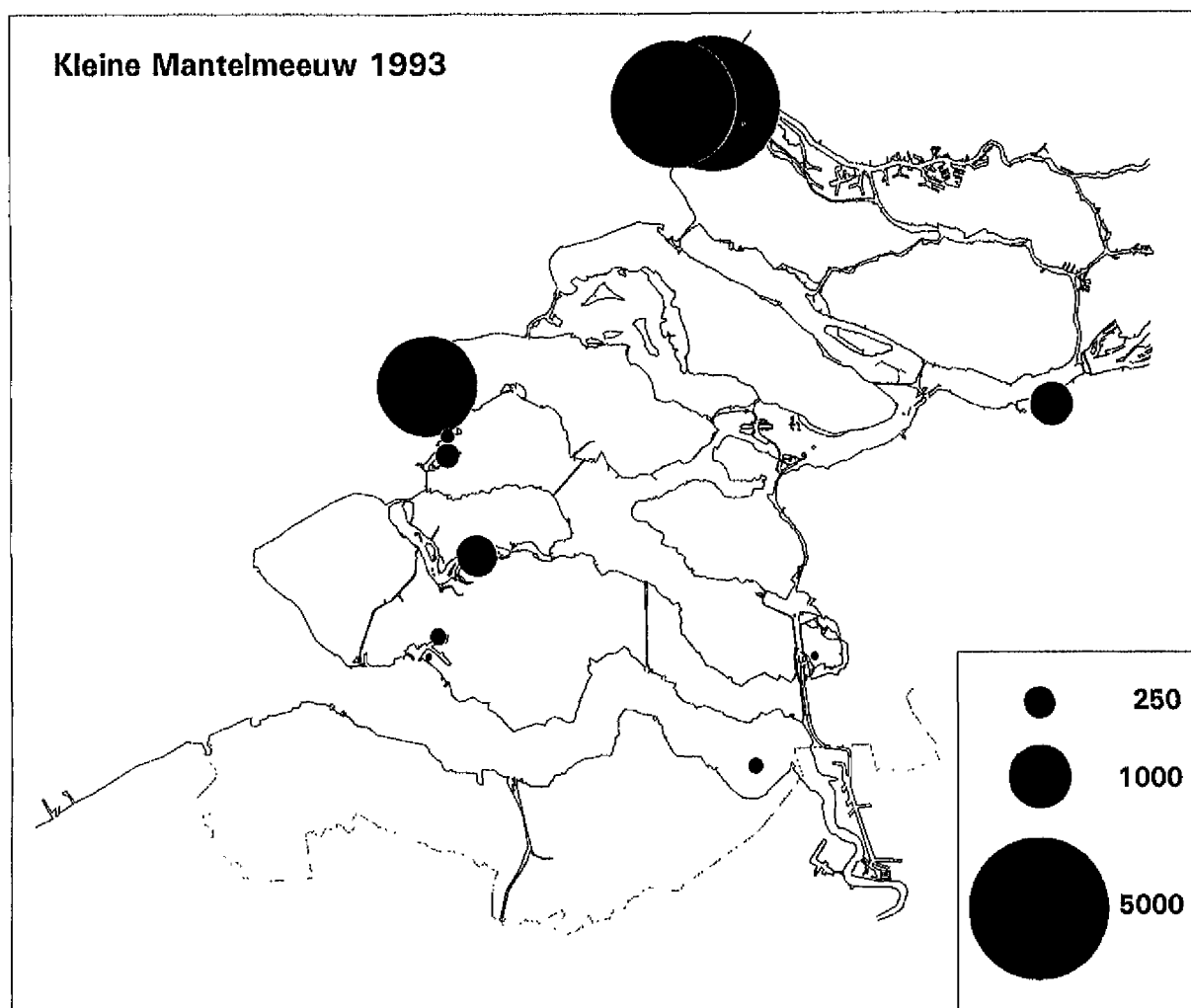
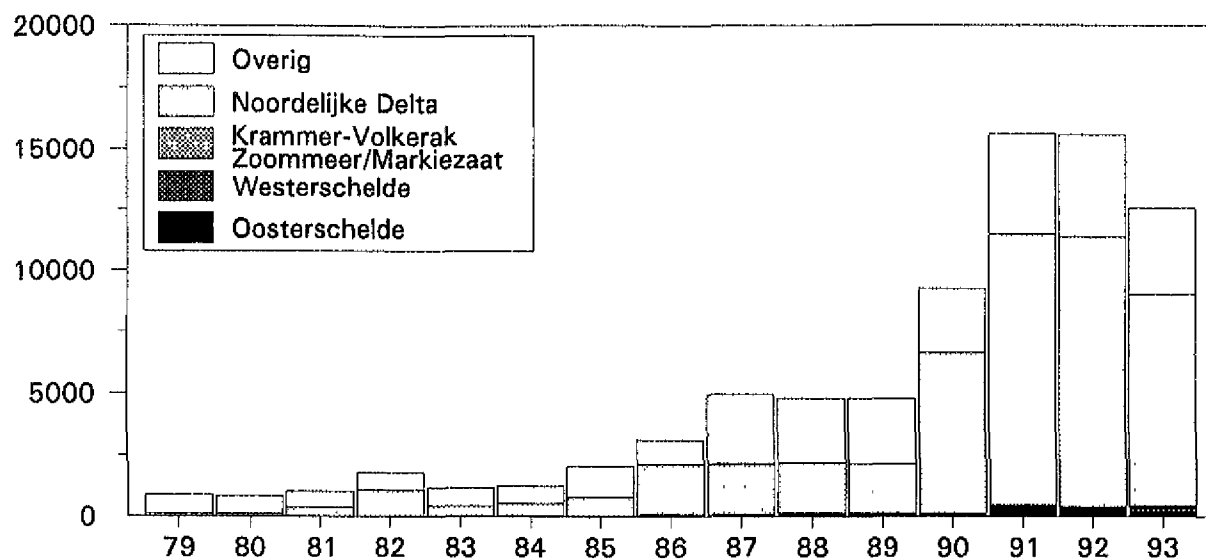
Het aantal broedende Stormmeeuwen in het Deltagebied schommelt sinds 1980 meestal tussen de 400 en 700 paren. Op langere termijn zijn de aantallen waarschijnlijk betrekkelijk stabiel. De jaarlijkse variatie wordt wellicht grotendeels verklaard door verschillen in inventarisatiemethodes of -volledigheid, met name in het Maasvlakte-Europoortgebied.

De meeste broedende Stormmeeuwen worden dicht bij de kust gevonden. In de Grevelingen broedt de soort in enkele kleine kolonies op drooggevalen platen. Buiten deze gebieden zijn broedende Stormmeeuwen schaars.

De komst van de Vos in de duinen van Noord- en Zuid-Holland heeft tot nu toe niet geleid tot een massale verplaatsing van Stormmeeuwen naar het Deltagebied.

Tabel 11. Aantal broedparen van de Stormmeeuw in het Deltagebied in 1979-93 (per regio).

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Voordelta	170	225	481	409	282	486	310	333	279	195	367	240	495	657	383
Hoeksche Waard	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Haringvliet	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hollands Diep	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Volkerakmeer	-	-	-	1	1	1	-	2	-	-	1	1	2	1	1
Grevelingen	10	18	22	27	47	46	57	97	80	95	81	109	86	95	84
Schouwen-Duiveland	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-
Oosterschelde	11	11	26	125	41	15	18	29	55	91	91	101	91	72	78
Zoommeer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	2	-
Markiezaat	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
West-Brabant	-	-	-	-	7	6	4	2	1	-	-	-	5	-	30
Westerschelde	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Totaal	194	254	531	562	379	556	389	463	415	381	542	454	682	827	579

Figuur 12. Broedende Kleine Mantelmeeuwen in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

3.14 Kleine Mantelmeeuw - *Larus fuscus*

Het aantal broedparen van de Kleine Mantelmeeuw in Nederland is toegenomen van bijna 9000 in 1979, via 19 000 in 1985 tot 24 000 in 1990 (SOVON 1992). In het Deltagebied steeg het aantal tussen 1979 en 1985 van minder dan 1000 tot c. 2000. Na 1985 groeide de populatie hier spectaculair tot meer dan 10 000 paar vanaf 1991. Deze toename valt samen met de sterke afname in de duinen van Noord- en Zuid-Holland, waar sinds de komst van vossen het aantal broedende meeuwen snel afnam (bv. Woutersen 1994).

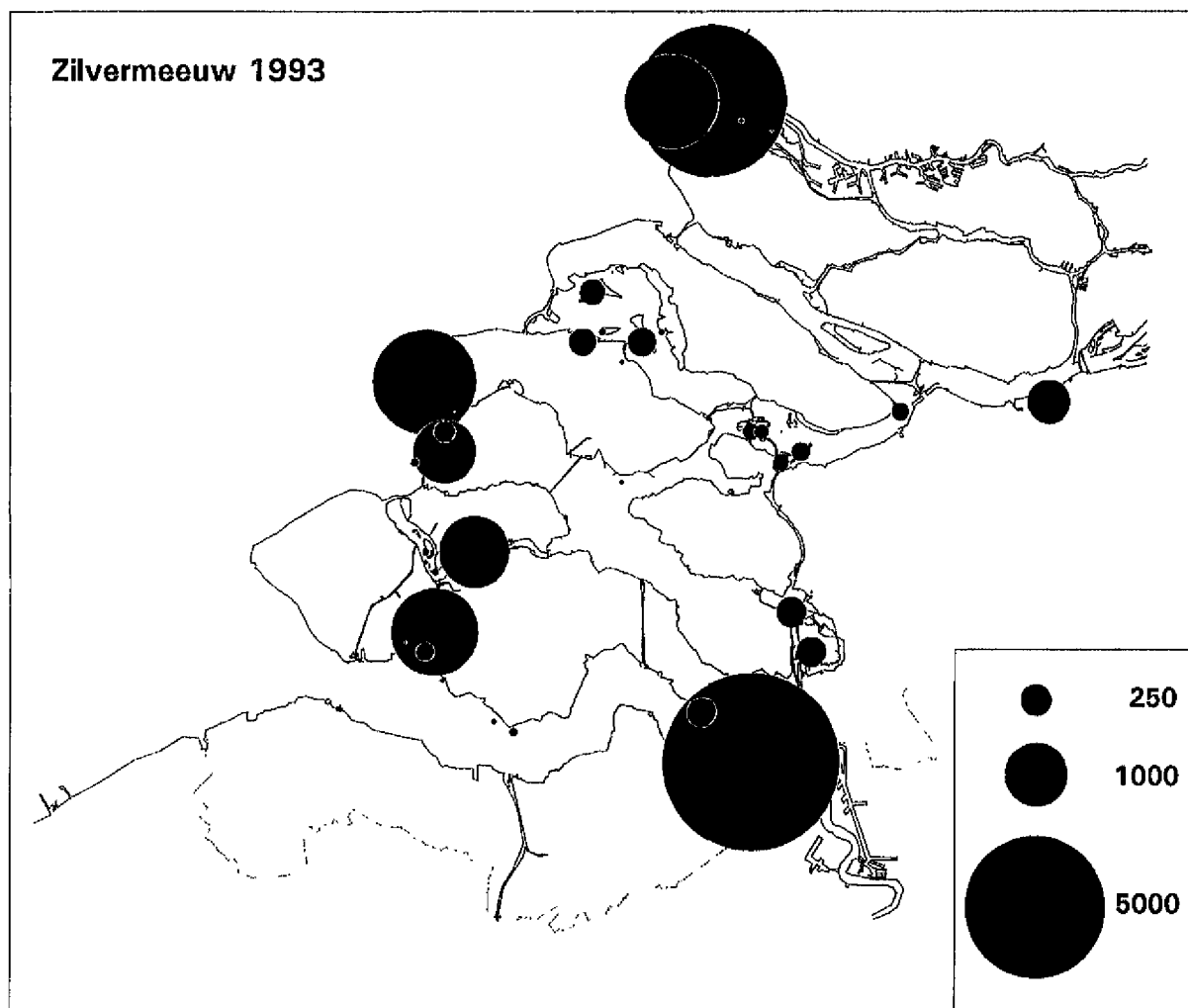
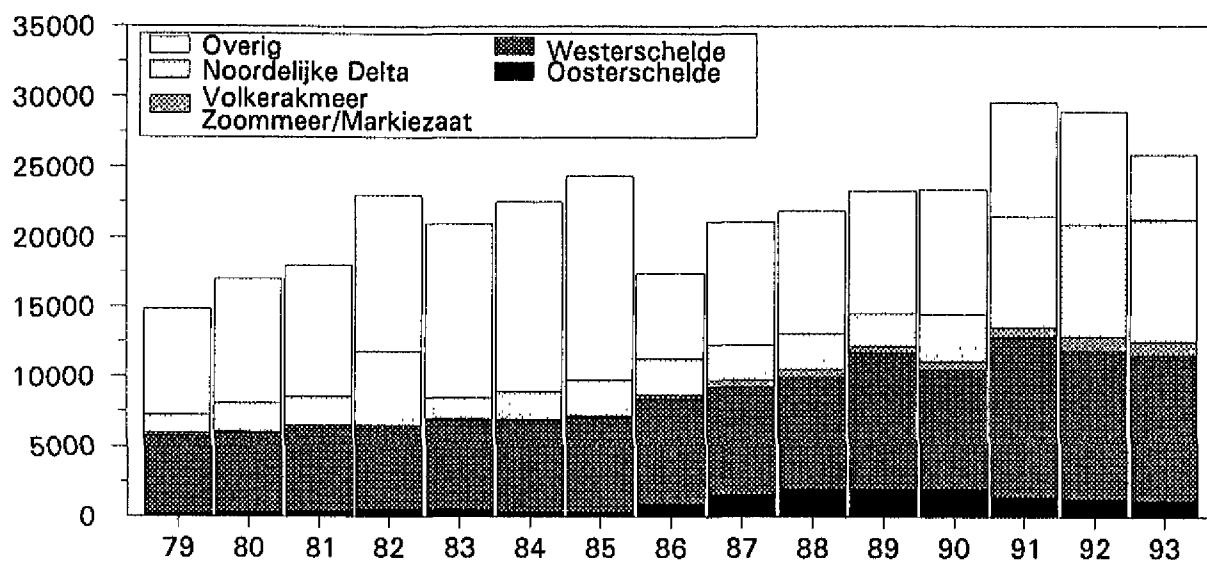
De grootste kolonies in de Delta bevinden zich in de directe nabijheid van de kust (Maasvlakte, Europoort, Schouwen). Tot voor kort foerageerden deze vogels vrijwel uitsluitend op zee, recentelijk gebruiken steeds meer Kleine Mantelmeeuwen ook vuilnisbelten in het binnenland als foerageergebied.

Ruim 90% van alle Kleine Mantelmeeuwen in de Delta broedt in slechts drie kolonies (Maasvlakte, Europoort, Schouwen). De gebruikte methoden van schatten en/of tellen in deze drie kolonies hebben daarom een grote invloed op de aantalsopgaven. Het voor 1993 opgegeven getal voor de Voordelta suggereert een afname t.o.v. 1991 en 1992. In werkelijkheid is er geen sprake van een afname, maar is de verandering toe te schrijven aan een verandering van telmethode. In een volgend rapport zullen de aantallen kritisch worden beschouwd en waar nodig aangepast!

Tabel 12. Aantal broedparen van de Kleine Mantelmeeuw in het Deltagebied in 1979-93 (per regio).

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Voordelta	845	796	960	1755	1100	1175	2000	2950	4750	4500	4500	9000	15000	15001	11198
Haringvliet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Volkerakmeer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	13	13
Grevelingen	-	-	1	3	13	11	23	40	58	47	28	25	26	15	6
Oosterschelde	3	9	14	19	13	41	23	83	92	125	125	125	400	310	220
Veerse Meer	45	35	50	30	25	16	20	25	26	76	75	75	75	100	440
Zoommeer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	5
Markiezaat	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	20
West-Brabant	-	-	-	-	4	5	-	10	17	30	60	40	45	85	500
Westerschelde	1	2	1	-	-	-	2	6	6	9	19	23	85	59	162
Totaal	894	842	1027	1807	1155	1248	2068	3114	4949	4787	4808	9288	15635	15594	12564

Figuur 13. Broedende Zilvermeeuwen in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

3.15 Zilvermeeuw - *Larus argentatus*

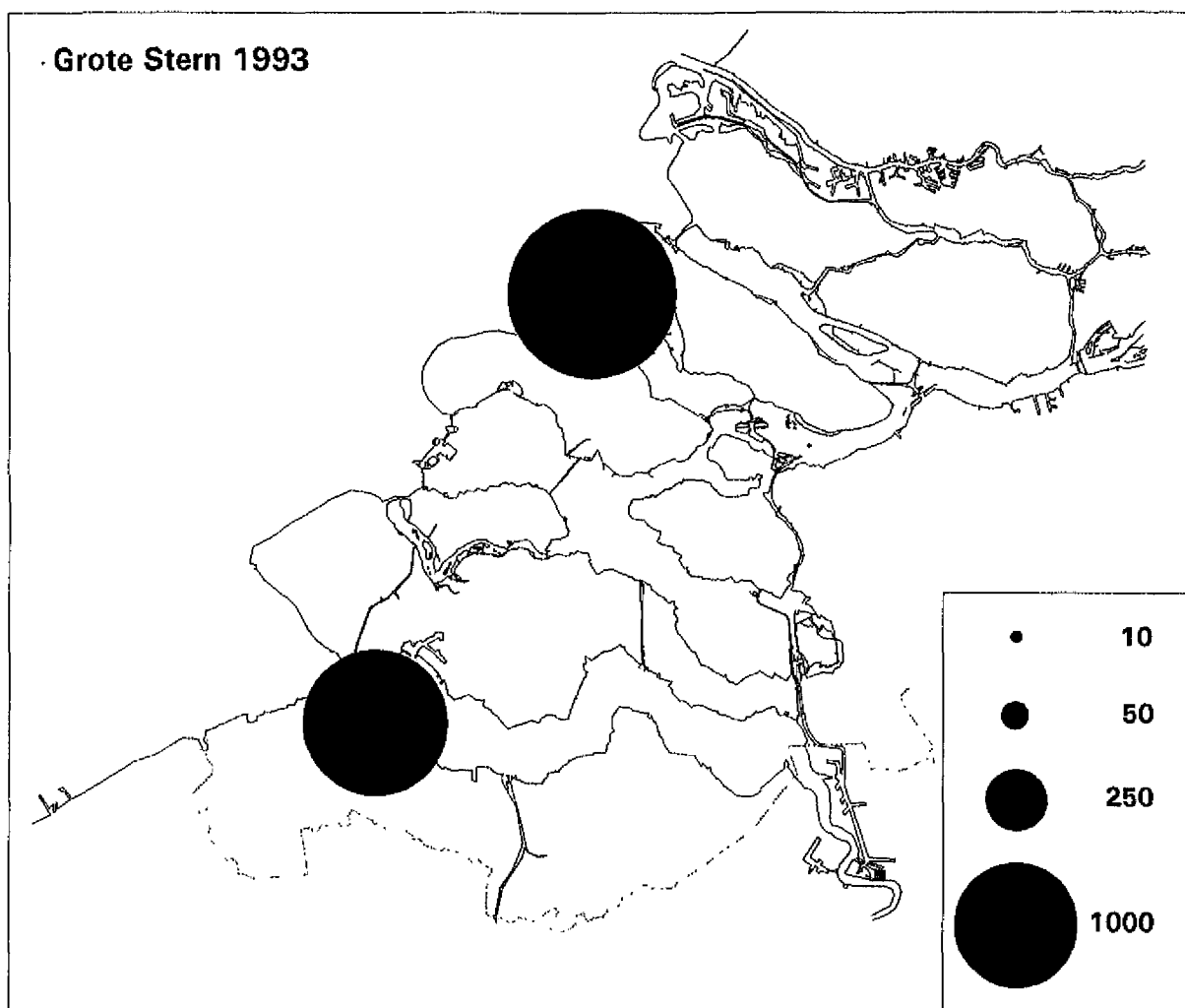
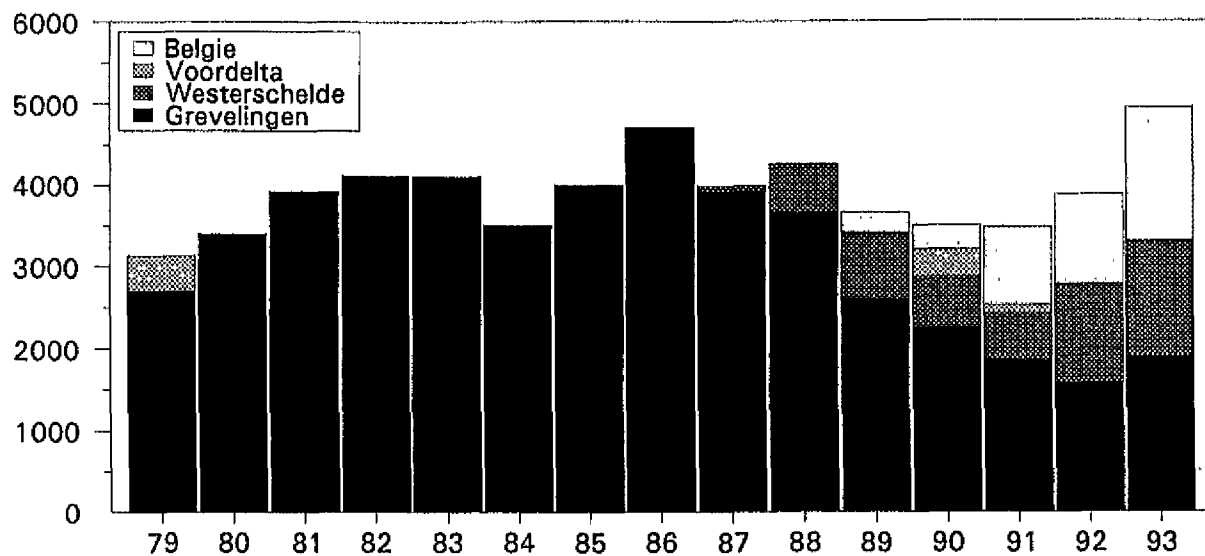
In Nederland broedden in 1984 c. 90 000 paar Zilvermeeuwen, in 1968 was dit nog slechts 17 000. De toename van de Zilvermeeuw is echter na 1985 gestopt, vooral omdat deze soort steeds meer concurrentie ondervond van de Kleine Mantelmeeuw (Spaans & Noordhuis 1989).

In het Deltagebied is aantal broedende Zilvermeeuwen toegenomen van c. 15 000 in 1979 tot 25 000-30 000 in 1991-93. Deze toename heeft vooral plaatsgevonden in een aantal grote kolonies (Schouwen, Europoort en Saeftinge). Onafgedekte vuilnisbelten, visserijafval en intergetijdengebieden in het Deltagebied bieden deze soort goede foerageermogelijkheden. In de duinen van Noord- en Zuid-Holland zijn de Zilvermeeuwen grotendeels verdreven door vossen; een deel van deze vogels lijkt zich te hebben verplaatst naar het Deltagebied.

Ruim 60% van alle Zilvermeeuwen in de Delta broedt in slechts vier kolonies (Maasvlakte, Europoort, Schouwen, Saeftinge). De gebruikte methoden van schatten en/of tellen in deze kolonies hebben daarom een grote invloed op de aantalsopgaven. Het voor 1993 opgegeven getal voor de Voordelta suggereert een afname t.o.v. 1991 en 1992. In werkelijkheid is er waarschijnlijk geen sprake van een afname, maar is de verandering toe te schrijven aan een verandering van telmethode. In een volgend rapport zullen de aantallen kritisch worden beschouwd en waar nodig aangepast!

Tabel 13. Aantal broedparen van de Zilvermeeuw in het Deltagebied in 1979-93 (per regio).

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Voordelta	7900	9683	9915	14501	12032	12430	14380	5850	8601	8354	8354	9501	13000	13003	10890
Rozenburg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Haringvliet	6	1	1	6	1	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-
Hollands Diep	-	-	1	-	-	3	2	2	3	3	3	3	-	-	-
Goeree-Overflakkee	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-
Volkerakmeer	175	90	20	20	14	14	45	50	106	273	238	236	377	477	414
Grevelingen	76	160	240	455	790	839	1141	1270	1142	1207	1043	907	932	1038	647
Schouwen-Duiveland	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	1	1	2	-	-
Oosterschelde	251	308	439	474	501	377	387	990	1610	2044	2048	2041	1483	1361	1218
Veerse Meer	900	1105	1214	1414	1013	2113	1515	1515	1505	1518	1521	1520	1898	1896	1358
Zuid-Beveland	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Eendracht	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	4	8	-
Zoommeer	-	-	-	-	2	1	4	5	1	-	38	25	100	226	250
Markiezaat	-	15	25	25	65	69	56	153	365	293	270	332	243	311	263
West-Brabant	-	20	100	100	180	180	110	110	120	280	200	380	167	130	503
Westerschelde	5538	5638	6021	6001	6375	6496	6733	7472	7672	7927	9642	8455	11363	10505	10360
Totaal	14846	17020	17976	22996	20973	22522	24376	17417	21138	21900	23358	23403	29569	28956	25906

Figuur 14. Broedende Grote Sterns in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

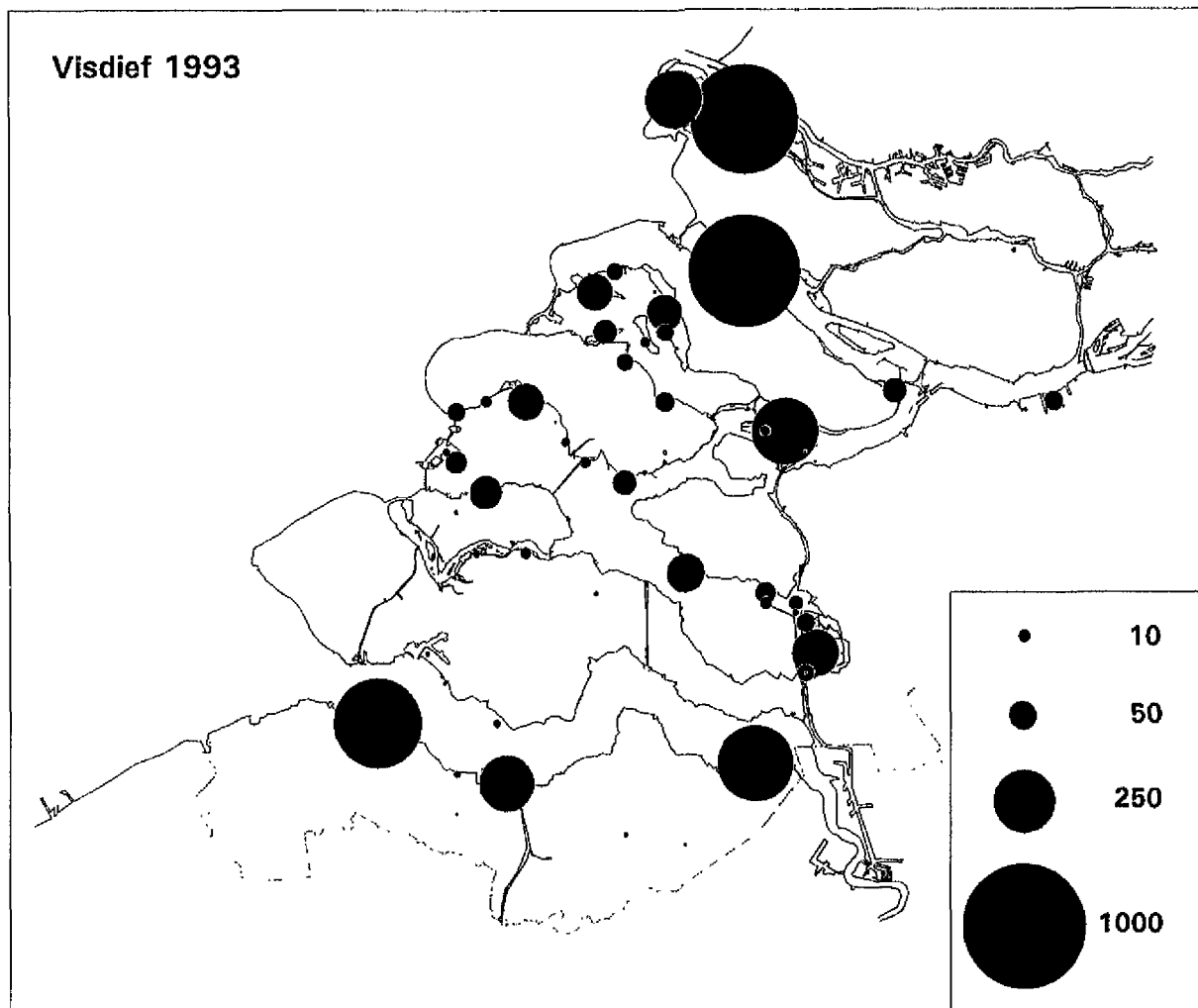
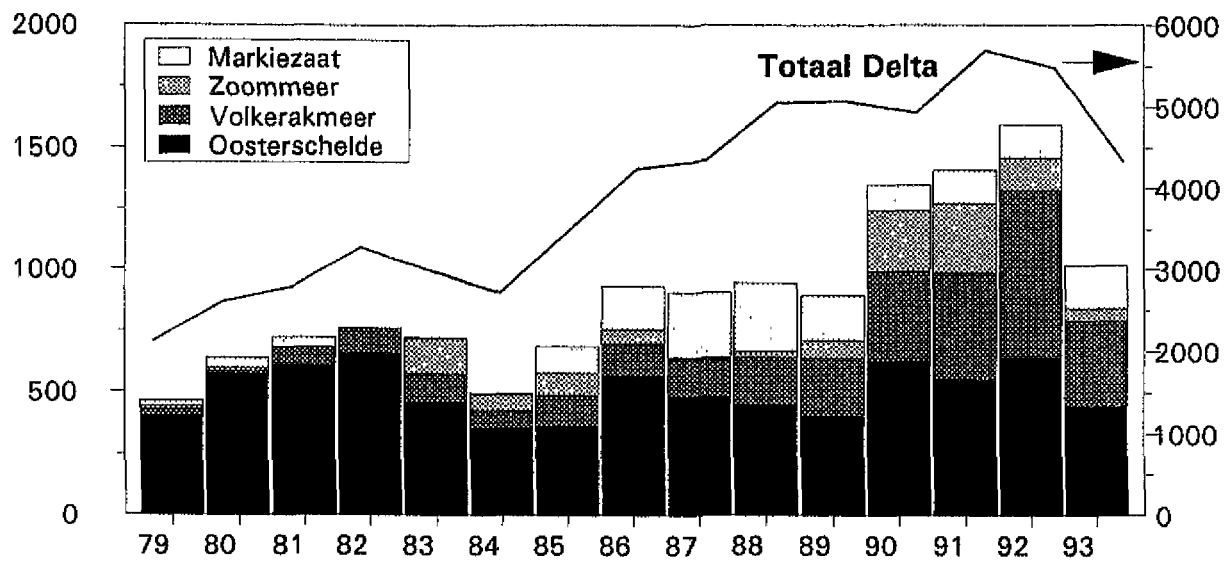
3.16 Grote Stern - *Sterna sandvicensis*

De Nederlandse broedpopulatie van de Grote Stern heeft zich na de dramatische afname in de jaren vijftig en zestig (van 30 000-35 000 in 1955-56 tot 875 in 1965) weer enigszins hersteld, maar het niveau van voor de afname is nog niet bereikt: de laatste jaren broedden in Nederland 10 000-12 500 paren (Brenninkmeijer & Stienen 1992). In de Delta nam de populatie in de jaren vijftig en zestig af van 10 000 tot bijna geen. Na een periode van herstel schommelt de populatie in het Deltagebied (incl. België) sinds 1979 tussen de 3000 en 5000 paar.

De grootste en meest regelmatig bezette kolonie van de Grote Stern in het Deltagebied is gesitueerd in de Grevelingen (Hompelvoet en/of Markenje). De afname op de Hompelvoet werd vrijwel geheel gecompenseerd door de vestiging van twee nieuwe kolonies: op de Hooge Platen sinds 1987 en bij Zeebrugge (België) sinds 1988. (tabel 14; Belgische gegevens deels ontleend aan Orbie 1991, De Scheemaeker & Defoort 1992).

Tabel 14. Aantal broedparen van de Grote Stern in het Deltagebied in 1979-93 (per gebied).

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Maasvlakte	-	-	1	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vogeleiland Westplaat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	329	98	3	-
Kwade Hoek	430	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Slijkplaat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Hompelvoet	2700	3400	3922	4100	4100	3500	75	-	-	2375	-	-	1850	1675	1900
Markenje	-	-	-	1	-	3	3925	4700	3900	1275	2600	2250	-	-	-
Hooge Platen	-	-	-	-	-	-	-	-	85	600	800	625	575	1200	1400
Totaal DELTA	3130	3400	3923	4107	4100	3503	4000	4700	3985	4250	3414	3204	2524	2778	3300
Zeebrugge (België)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	250	300	950	1100	1650
DELTA + BELGIË	3130	3400	3923	4107	4100	3503	4000	4700	3985	4251	3664	3504	3474	3878	4950

Figuur 15. Broedende Visdieven in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

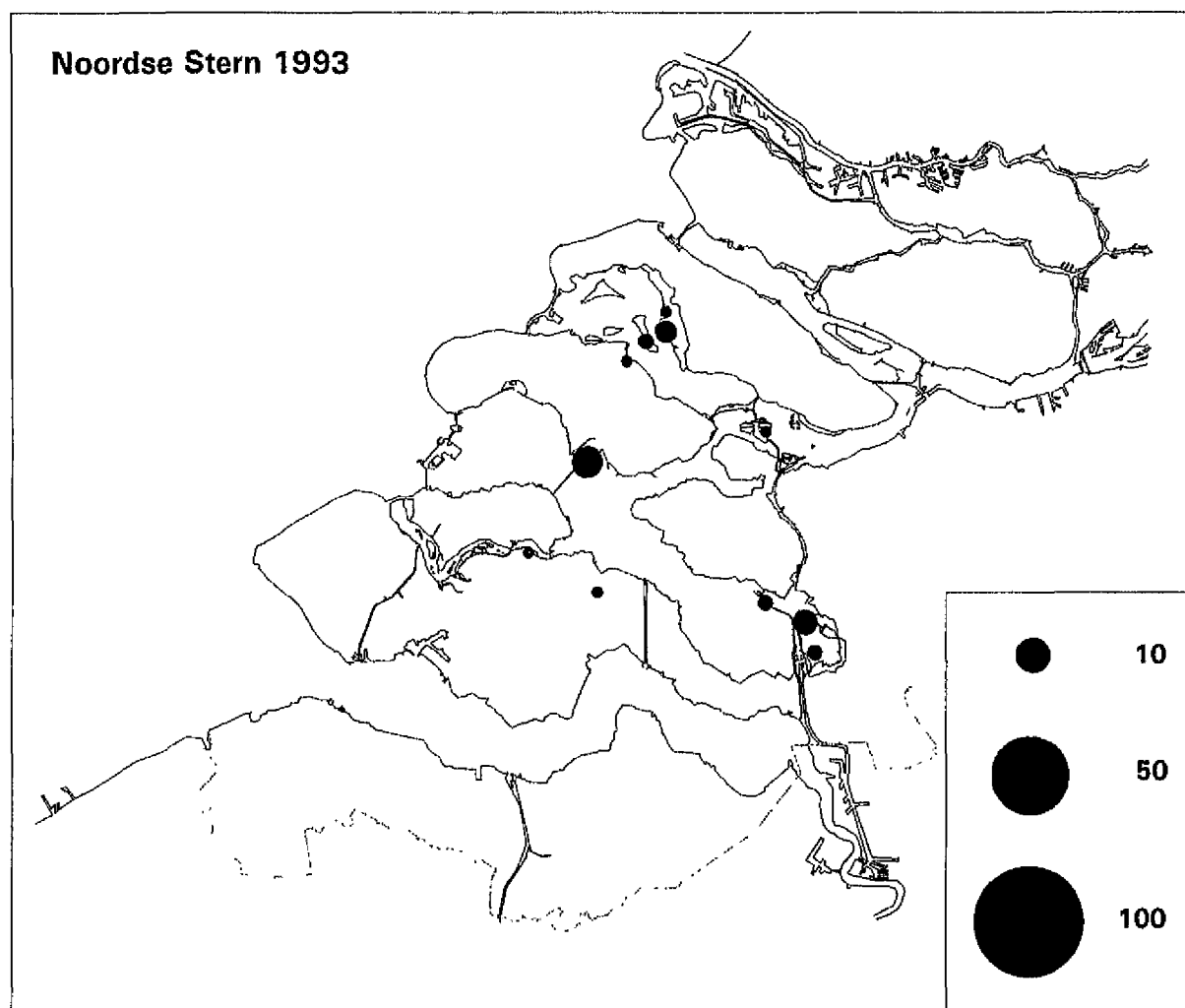
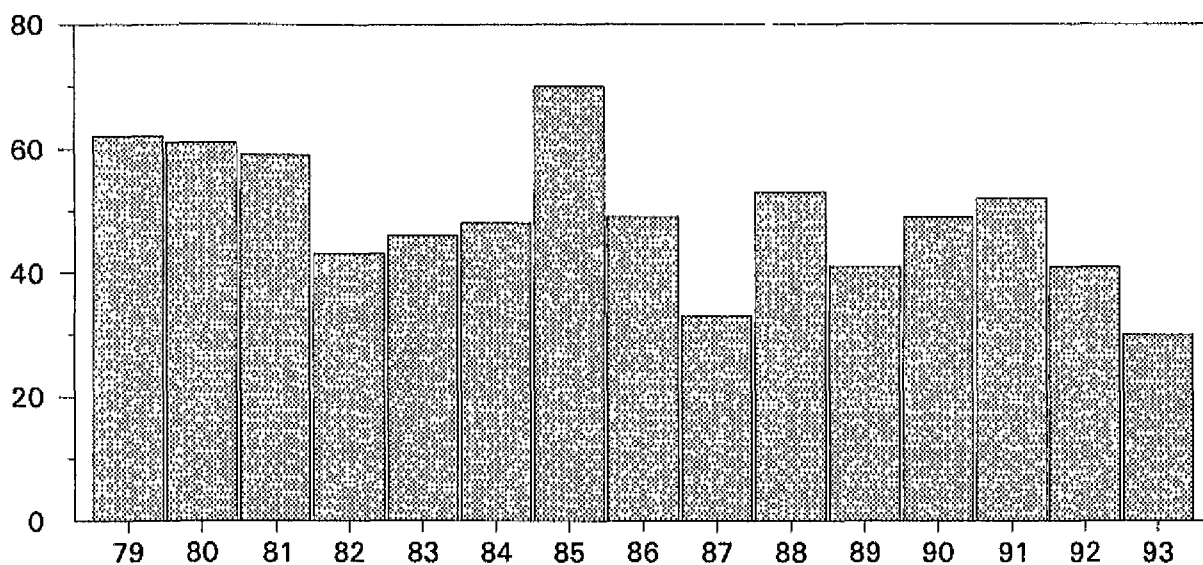
3.17 Visdief - *Sterna hirundo*

De Noordwesteuropese broedpopulatie van de Visdief (exclusief de USSR) wordt geschat op ruim 100 000 paar (Stienen & Brenninkmeijer 1992). In de jaren 1985-91 broedden er 11 000-14 000 paar in Nederland (Osieck & Hustings 1994).

In de eerste helft van deze eeuw broedden er tot meer dan 25 000 paar in het Deltagebied. Tussen 1955 en 1965 nam het aantal broedparen tengevolge van vergiftiging met gechloreerde koolwaterstoffen af tot slechts 1000 (Beijersbergen & Meininger 1980). Sinds het einde van de jaren zestig is de populatie zowel op landelijk niveau als in het Deltagebied weer gegroeid. Het aantal van vóór 1955 (15-20 000 paar in het Deltagebied) is echter nog lang niet bereikt. Tussen 1980 en 1992 verdubbelde de populatie in de Delta zich. In 1993 vond echter een opmerkelijke terugval plaats ten opzicht van de vorige jaren: van c. 5500 naar c. 4350. De afname vond plaats in vrijwel alle deelgebieden, maar was het grootst in Europoort, in het Volkerakmeer, rond de Oosterschelde, en in de Westerschelde. Over de oorzaak kan slechts worden gespeculeerd: een deel van de vogels kwam mogelijk niet tot broeden, een reeks jaren met een slechts broedsucces heeft nu invloed op de populatiegrootte, de omstandigheden in het overwinteringsgebied waren slecht.....etc.

Tabel 15. Aantal broedparen van de Visdief in het Deltagebied in 1979-93 (per regio).

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Voordelta	125	80	120	101	86	101	500	820	428	817	1156	936	1103	1076	995
Rozenburg	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Voorne Putten	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Biesbosch	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	-	1	1	-	-
Haringvliet	57	150	73	116	120	207	325	373	757	994	847	603	1100	900	822
Hollands Diep	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Volkerakmeer	27	12	70	103	113	70	120	132	153	191	233	367	436	681	345
Gravelingen	618	815	971	1055	638	357	263	316	276	294	311	333	295	348	319
Schouwen-Duiveland	-	-	-	1	1	2	2	2	3	-	4	3	2	1	-
Oosterschelde	403	572	610	654	460	357	366	567	483	451	404	624	549	642	443
Veerse Meer	383	338	269	367	449	481	448	351	326	282	184	251	183	68	14
Zuid-Beveland	9	7	7	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Eendracht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	17	-	5	12	-
Zoommeer	10	13	2	-	145	60	90	55	5	22	72	250	284	133	51
Markiezaat	23	40	40	-	1	8	109	176	263	281	183	105	137	138	176
West-Brabant	6	5	6	19	20	50	60	30	55	20	25	6	9	22	26
Walcheren	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Westerschelde	441	535	586	829	931	992	1178	1404	1583	1673	1625	1443	1578	1446	1128
West Zeeuwsch Vl.	-	17	16	2	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Oost Zeeuwsch Vl.	4	3	2	4	4	16	-	5	2	2	1	1	3	6	5
Totaal	2109	2588	2774	3252	2972	2703	3462	4233	4338	5044	5062	4923	5685	5473	4324

Figuur 16. Broedende Noordse Sterns in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

3.18 Noordse Stern - *Sterna paradisaea*

In Europa broeden naar schatting ruim 180 000 paar Noordse Sterns (Thomas 1982), waarvan in 1989-91 850-1200 in Nederland (Osieck & Hustings 1994).

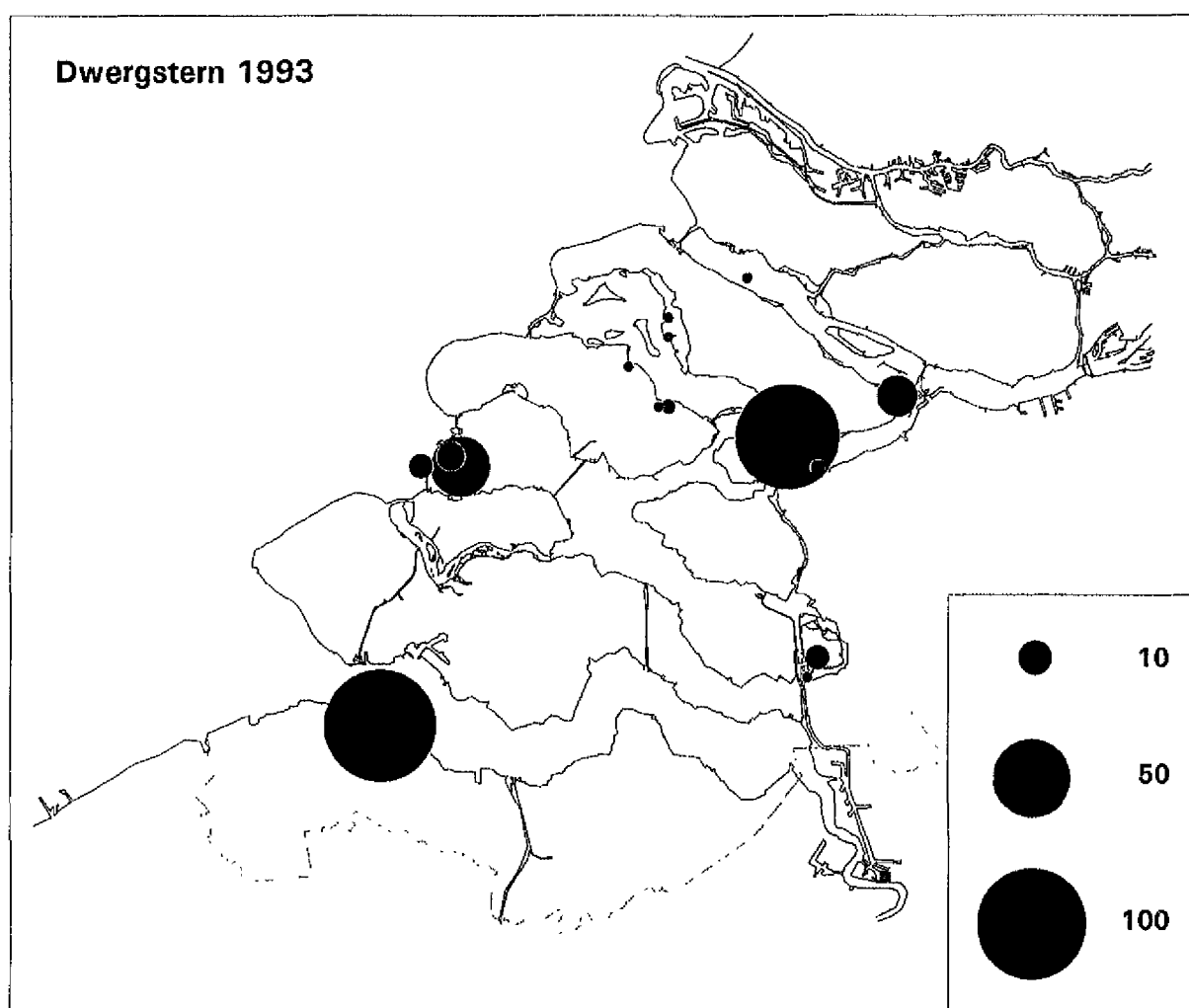
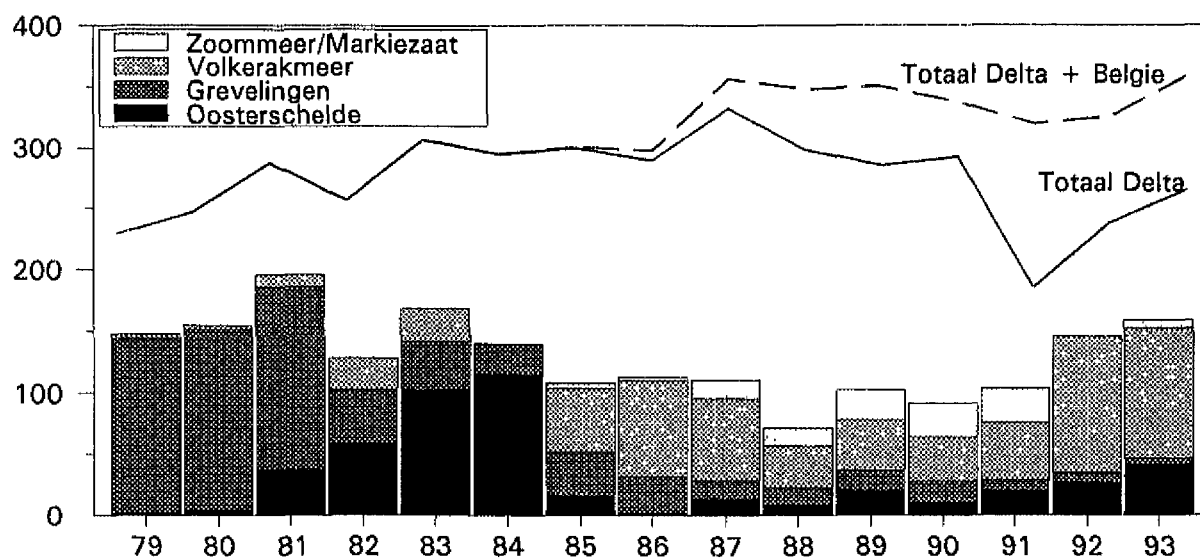
De broedplaatsen in het Deltagebied zijn gelegen aan de zuidgrens van het broedareaal. In het Deltagebied broedt de Noordse Stern over het algemeen in kleine aantallen tussen Visdieven. In de topjaren hebben er stellig enkele honderden paren Noordse Sterns in de Delta gebroed, waarbij het zwaartepunt (1955 200 paar; Beijersbergen & Meininger 1980) altijd heeft gelegen in de inlagen van Schouwen-Duiveland.

Ook de populatie van deze soort is na het midden van de jaren vijftig sterk in aantal afgenomen en heeft zich daarna weer wat hersteld. In het Deltagebied lijken de aantallen in recente jaren weer sterk af te nemen: in 1993 werden slechts 30 paar vastgesteld. De resterende broedparen lijken sterk gebonden aan zout water.

Tabel 16. Aantal broedparen van de Noordse Stern in het Deltagebied in 1979-93 (per regio)

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Voordelta	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Haringvliet	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Volkerakmeer	-	-	-	1	-	1	3	2	1	1	3	2	2	1	1
Grevelingen	4	3	5	6	5	16	31	19	13	12	10	15	22	10	8
Oosterschelde	46	49	47	29	29	24	25	21	14	29	17	19	15	18	11
Veerse Meer	7	5	5	6	10	4	8	3	2	5	4	3	1	2	1
Zoommeer	-	-	-	-	2	-	2	2	1	2	4	7	10	8	2
Markiezaat	-	3	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	1	2	7
West-Brabant	-	-	1	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Westerschelde	5	1	-	-	-	-	-	1	1	2	3	3	1	-	-
Totaal	62	61	59	43	46	48	70	49	33	53	41	49	52	41	30

Figuur 17. Broedende Dwergsterns in het Deltagebied: broedparen in 1979-93 en verspreiding in 1993

3.19 Dwergstern - *Sterna albifrons*

In Noordwest-Europa broeden de laatste jaren naar schatting 5000-5500 paar Dwergsterns. In Nederland broeden c. 400 paar, waarvan 300 in het Deltagebied (Arts & Meininger 1993).

Aan het einde van de jaren veertig waren er zeker meer dan 600 broedparen in het Deltagebied, in het begin van de jaren zestig was de soort bijna verdwenen (Arts & Meininger 1993). De soort werd van de stranden verdreven door de opkomende recreatie, terwijl de populatie werd gedecimeerd door vergiftiging van het voedsel. Het herstel sinds 1965 is mogelijk gemaakt door een verbod op lozingen van gechloreerde koolwaterstoffen en het ontstaan van een aantal nieuwe geschikte broedplaatsen. De huidige situatie is echter verre van ideaal en indien maatregelen uitblijven lijkt een afname in de nabije toekomst onvermijdelijk. Een meer optimale situatie in de Delta zou bestaan uit een groot aantal kleine vestigingen in rustige, veilige broedgebieden, waardoor het risico wordt gespreid. De gecombineerde populatie van het Deltagebied met die van Zeebrugge (België) schommelt al jaren tussen 300 en 350 paar (tabel 17; Belgische gegevens deels ontleend aan De Putter & Willemyns 1992).

Tabel 17. Aantal broedparen van de Dwergstern in het Deltagebied in 1979-93 (per gebied)

GEBIED	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Maasvlakte	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-
Westplaat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	58	4	5	-
Slijkplaat	1	-	2	15	25	30	15	15	17	52	43	7	-	-	1
Kwade Hoek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	15	8	-
Grevelingen	144	147	149	44	40	24	36	30	15	14	19	19	11	8	6
Grevelingendam	-	-	-	-	1	-	40	70	46	-	-	-	-	-	-
Helleegatsplaten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	2	14
Krammersche Sl. en Archipel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	83	90
Noordplaat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	40	22	-
Slikken van de Heen	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	2	2
Plaat van de Vliet	-	-	-	-	-	-	-	-	5	18	40	15	-	-	-
Dintelse Gorzen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Philipsdam	3	3	10	25	25	-	12	8	15	15	-	-	-	1	-
Neeltje Jans	-	2	37	55	90	115	15	-	14	9	20	11	20	27	42
Schouwen, Inlagen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oosterland, Maire	-	-	-	-	9	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Noord-Beveland, Inlagen	-	3	-	4	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hooge Platen	60	46	83	112	110	125	170	150	180	175	115	125	60	80	105
Sloegebied	6	2	2	2	3	-	3	11	24	-	-	-	-	-	-
Terneuzen, Zandplaat	15	45	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nieuw-Vossemeer, depot	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Prinseesseplaten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	25	26	26	-	-
Spoelmaesplaten	-	-	-	-	-	-	1	-	5	-	-	-	2	-	-
Kreekrak, natuurbouw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Markiezaat	-	-	-	-	-	1	3	3	10	-	-	2	-	-	5
Totaal DELTA	230	248	288	257	307	295	300	290	333	299	286	293	186	239	266
Zeebrugge, België	-	-	-	-	-	-	1	8	24	50	65	45	134	87	93

Tellen, ringen, meten en wegen : Noordplaat, Volkerakmeer, juni 1993 (v.l.n.r. Floor Arts, Cor Berrevoets, Machiel van Wouwe en Mark Koopmans) (*Peter Meininger*)

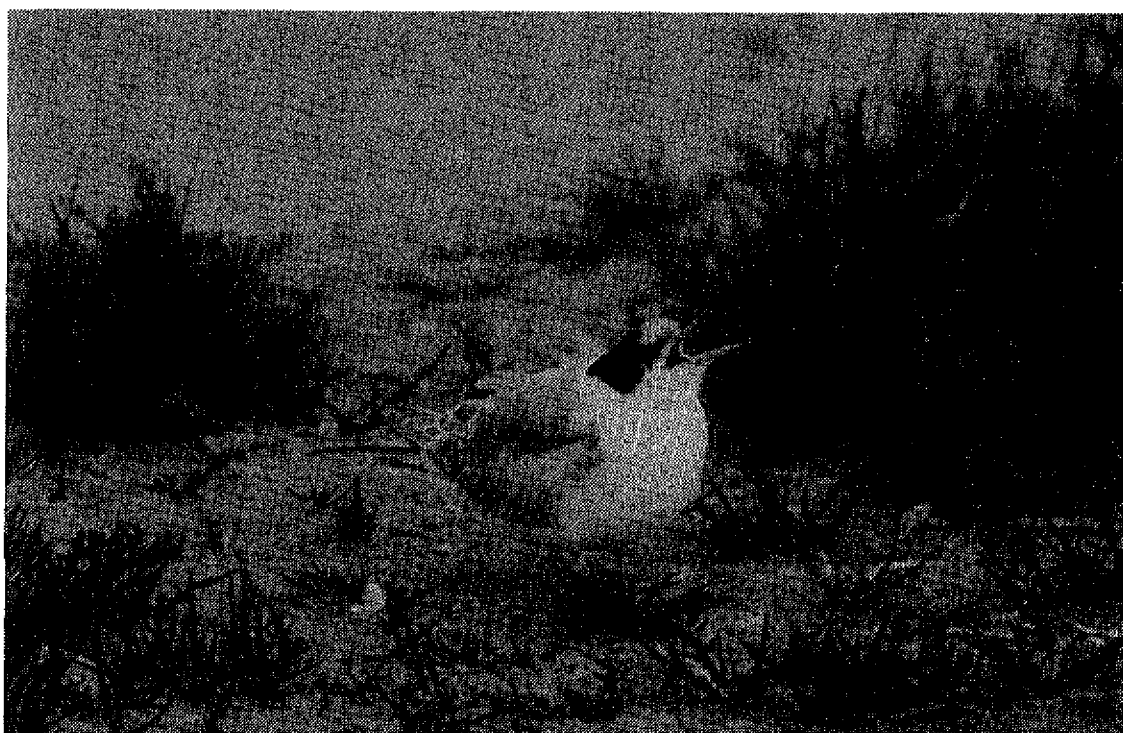
4 RINGONDERZOEK AAN KUSTBROEDVOGELS IN HET DELTAGEBIED (1986-93).

Naast het vaststellen van aantallen is het ook van belang een beeld te krijgen van populatie-dynamica, vestigingspatronen en verplaatsingen van de karakteristieke kustbroedvogels in het gehele Deltagebied. Door middel van het opbouwen van een geringde populatie kan een beeld worden verkregen van de leeftijdsopbouw van de populatie, uitzonderlijke sterfte (b.v. tijdens de trek of in het overwinteringsgebied), en kan inzicht worden verkregen in de herkomst van vogels die nieuwe broedgebieden koloniseren, in plaatstrouw en in verandering van broedgebied.

Vanaf 1986 wordt een groot aantal gebieden in de Delta bezocht om broedvogels en hun jongen te ringen. Het accent lag hierbij aanvankelijk op terreinen die in beheer zijn bij Rijkswaterstaat (b.v. werkeilanden Oosterscheldekering, Grevelingendam, Philipsdam, Oesterdam, sluis Terneuzen). Omdat het voor het onderzoek van belang is dat een groot deel van de populatie van betrokken soorten is geringd, werden ook vogels geringd in een aantal andere gebieden (b.v. Middelplaten en Soelekerkeplaat in het Veerse Meer, Volkerakmeer, Zoommeer, Markiezaat, DOW-terrein bij Terneuzen, Saeftinge etc.). Met andere in het gebied actieve ringers zijn zoveel mogelijk afspraken gemaakt om ongewenste 'overlappen' te voorkomen. Na de broedtijd werd een relatief gering aantal vogels gevangen, vooral met behulp van mistnetten. In 1986-1993 werden in totaal 13 333 vogels geringd (tabel 18). In een volgend rapport zal nader worden ingegaan op enkele resultaten van het ringonderzoek.

Tabel 18. Jaarlijks aantal geringde vogels in het Deltagebied in 1986-93 (alleen ringen 'op naam' van PLM en CMB; exclusief controles).

	1986 pull volg.		1987 pull volg.		1988 pull volg.		1989 pull volg.		1990 pull volg.		1991 pull volg.		1992 pull volg.		1993 pull volg.		Totaal pull volg.	
Steltkluut	-	-	-	-	-	-	7	-	12	-	2	-	22	-	2	-	45	-
Kluut	78	-	116	-	271	-	645	-	265	-	345	2	577	-	144	-	2441	2
Kleine Plevier	4	3	12	1	2	2	6	1	6	1	6	1	8	1	2	-	46	10
Bontbekplevier	53	33	65	14	45	16	35	13	38	6	33	4	34	5	13	-	316	91
Strandplevier	43	32	117	91	65	40	54	26	20	6	34	13	30	7	22	6	385	221
Tureluur	7	-	21	1	27	-	17	-	22	-	34	2	6	-	13	-	147	3
Zwartkopmeeuw	-	-	-	-	-	-	42	1	71	23	79	10	50	10	198	-	440	44
Viedief	422	11	961	14	1361	81	1082	41	563	46	1529	48	1578	19	509	-	8005	259
Noordse Stern	5	-	3	-	5	3	8	-	4	-	2	-	4	-	5	-	36	3
Dwergstern	88	43	114	27	49	14	37	19	57	20	38	5	102	4	59	-	544	132
Grote Stern	-	-	-	-	10	1	-	-	-	-	117	-	34	-	-	-	161	1
Zwarte Stern	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Totaal:	700	122	1409	149	1835	157	1933	101	1058	101	2219	85	2453	46	967	6	12566	767
	822		1558		1992		2034		1159		2304		2499		973		13333	

Jonge Visdief *Sterna hirundo* (Pim Wolf)

5 LITERATUUR

Arts F. & Meininger P.L. 1993. De broedpopulatie van de Dwergstern in Nederland in de 20e eeuw: een reconstructie. In: T.E. den Boer, F. Arts, R. Beijersbergen & P.L. Meininger. Actieplan Dwergstern. Actierapport Vogelbescherming Nederland 8: 7-16.

Bakker L. & Lok C.M. 1985. Aalscholver *Phalacrocorax carbo*, een nieuwe broedvogel voor Voorne. Limosa 58: 145-148.

Beijersbergen R.B. & Meininger P.L. 1980. De functie van het Deltagebied als broedplaats voor sterns. In: J. Beijersbergen, H. Doornekamp & J. Vaane (red.). J. Vijverberg en de vogels van de zuidkust van Schouwen. Sterna 24: 79-99.

Blomert A.-M., Engelmoer M. & Ntiamoa-Baidu Y. 1990. The Banc d'Arguin, Mauritania, as a meeting point for Avocets during spring migration. Ardea 78: 185-192.

Boudewijn T.J. & Dirksen S. 1994. Monitoring van biologische effecten van verontreinigingen op het broedsucces van Aalscholvers in de Dordtse Biesbosch en op de Ventjagersplaten in 1993. Rapport Bureau Waardenburg 94.03, Culemborg.

Brenninkmeijer A. & Stienen E.W.M. 1992. Ecologisch profiel van de Grote Stern (*Sterna sandvicensis*). DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, RIN-Rapport 92/17, Arnhem. 107 pp.

Cramp S. & Simmons K.E.L. (eds.) 1983. The Birds of the Western Palearctic, 3. Oxford University Press, Oxford.

De Putter G. & Willemyns F. 1992. Broedgevallen van de Dwergstern *Sterna albifrons* in de voorhaven van Zeebrugge, periode 1990-1992. Mergus 6: 173-181.

De Scheemaeker F. & Defoort T. 1992. Broedvogels in Noordwest-Vlaanderen in 1992. Mergus 6: 213-228.

Dierschke V., Grosch K. & Pruter J. 1987. Erster Brutnachweis der Mantelmöwe (*Larus marinus*) in der Bundesrepublik Deutschland. Seevogel 8(3): 32.

Glutz von Blotzheim U.N., Bauer K.M. & Bezzel E. 1977. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, 7. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.

Hälterlein B. & Steinhardt B. 1993. Brutvogelbestände an der deutschen Nordseeküste im Jahre 1991 - Fünfte Erfassung durch die Arbeitsgemeinschaft "Seevogelschutz". Seevogel 14 (1): 1-5.

Lok C.M. & Bakker L. 1988. Seizoensgebonden terreinkeuze van Aalscholvers *Phalacrocorax carbo* op Voorne. Limosa 61: 7-12.

Meininger P.L. 1991. Broedende Steltkluten *Himantopus himantopus* in Nederland in 1990. Limosa 64: 72-73.

Meininger P.L. 1992. Broedpoging van Dwergmeeuw *Larus minutus* in het Krammer-Volkerak in 1992. Limosa 65: 170-171.

Meininger P.L. 1993. Breeding Black-winged Stilts in the Netherlands in 1989-93 including one paired with Black-necked Stilt. Dutch Birding 15: 193-197.

Meininger P.L. & Bekhuis J.F. 1990. De Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus* als broedvogel in Nederland en Europa. Limosa 63: 121-134.

Meininger P.L. & Schekkerman H. 1990. Broedende Steltkluten *Himantopus himantopus* in Nederland in 1989. Limosa 63: 11-15.

Møller A.P. 1978. Magernes (Laridae) yngleudbredelse, bestandsstorelse og -ændringer i Danmark, med supplerende oplysninger om forholdene i det øvrige Europa. Dansk orn. Foren. Tidsskr. 72: 15-39.

Orbie G. 1991. De Grote Stern *Sterna sandvicensis* nieuwe broedvogel voor België. Mergus 5: 3-12.

Osieck E.R. & Hustings F. 1994. Rode lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in Nederland. Technisch Rapport Vogelbescherming Nederland 12, Zeist. 210 pp.

Rooth J. 1985. Recente ontwikkelingen van de broedpopulatie van de Aalscholver *Phalacrocorax carbo*. Limosa 58: 162-163.

Slokhin V., Chernichko I. & Ardamatskaya T. 1988. Colonial nesting waterbirds of Ukraine. Akademia Nauk Ukrainiskoj SSR, Kiev. [in Russian].

SOVON. 1987. Atlas van de Nederlandse Vogels. SOVON, Arnhem.

SOVON 1992. Zeemeeuwen in 1990. SOVON Nieuws 5 (4): 7-8.

Spaans A.L. & Noordhuis R. Voedselconcurrentie tussen Kleine Mantelmeeuwen en Zilvermeeuwen. in: A.L. Spaans (red.). Wetlands en watervogels. Pudoc, Wageningen: 35-47.

Stienen E.W.M. & Brenninkmeijer A. 1992. Ecologisch profiel van de Visdief (*Sterna hirundo*). DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, RIN-Rapport 92/18, Arnhem. 128 pp.

van Swelm N.D. *in prep.* De broedvogels van het Westplaat-Sluftergebied 1993. Rapport t.b.v. Evaluatiecommissie Grootchalige Slibberging Gem. Rotterdam/Rijkswaterstaat. Stichting Ornithologisch Station Voorne, Oostvoorne.

Thomas G.J. 1982. Breeding terns in Britain and Ireland, 1975-1979. Seabird Report 6: 59-69.

Vercruysse H.J.P. & Spaans A.L. 1994. Eerste broedgeval van Grote Mantelmeeuw *Larus marinus* in Nederland. Limosa 67: (in druk).

Woutersen K. 1994. Heden, verleden en toekomst van de meeuwen in de Kop van Noord-Holland. Vogelwerkgroep Alkmaar en omstreken & Natuurorganisatie De Windbreker, Petten. 42 pp.

Zijlstra M. & van Eerden M.R. 1991. Development of the breeding population of Cormorants *Phalacrocorax carbo* in the Netherlands till 1989. In: M.R. van Eerden & M. Zijlstra (eds.). Proceedings workshop 1989 on Cormorants *Phalacrocorax carbo*. Rijkswaterstaat Directie Flevoland, Lelystad: 53-60.

Bijlage 1. Aantallen broedvogels per gebied in 1993

(.xxxx...) gegevens uit voorgaand jaar opgenomen

Bekken-codes: VD=Voordelta, HV = Haringvliet, HD = Hollandsch Diep, BB=Biesbosch, Gr=Grevelingen, KV=Volkerakmeer, OS= Oosterschelde, VM=Veerse Meer, ED= Eendracht, ZO=Zoommeer, MA= Markiezaat, WS=Westerschelde, XX= Toegekend aan land-regio

[illegible]

GEBIED	Kwblok/Bekken	Bruine kiek.	Kluut	Kleine Bontbek plev.	Strand plev.	Kok meeuw	Storm meeuw	Kleine mantel	Zilver meeuw	Vis Noordse dief stern	Dwerg stern	Overig
HOEKSCHÉ WAARD												
Heinenoord, Zomerlandsche Gorzenb.	37574/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Puttershoek, Geertruida Agathapolder	37583/XX	-	-	4	-	-	-	-	-	2	-	-
Puttershoek, Suikerfabriek	37584/XX	-	8	5	-	-	1	-	-	-	-	-
Goudswaard, 's-Leenheren Buiteng.	43141/HV	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Goudswaard, Korendijsche Slikken	43143/HV	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zuid-Beijerland, Grooté Gat	43154/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tiengemeten, Blanke Slikken	43242/HV	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tiengemeten, Griendweipolder	43254/HV	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zuid-Beijerland, Oosterse Laagjes	43263/HV	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Strijen, Essche/Zeehondenplaat	43381/HD	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
's-Gravendeel, Polder Groot-Koninkrijk	44111/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
's-Gravendeel, Polder Klein-Koninkrijk	44111/XX	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Strijen, griend Mariapolder	44311/HD	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
BIESBOSCH												
Biesbosch, Dordtsche Biesbosch	44223/BB	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Aalcholver 269
Biesbosch, Brabantse Biesbosch	44233/BB	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Aalcholver 9
HARINGVLIET												
Haringvliet, Slijkplaat	43122/HV	-	15	1	-	2	2500	-	-	822	-	1 Zwartkopmeeuw 1
Den Bommel, Ventjagersplaat	43352/HV	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Aalcholver 135
VOLKERAKMEER												
Krammer-Volkerak, Krib M-Hellegat	43363/KV	-	-	-	-	-	-	3	90	-	-	-
Bruinisse, Werkeiland Philipsdam	43431/KV	-	-	-	4	4	-	-	82	-	-	-
St Philipsland, Plaat van de Vliet	43431/KV	-	3	2	2	-	-	-	60	8	1	-
Oude-Tonge, eilanden Archipel	43432/KV	-	193	4	3	47	1356	-	2	293	-	90 Dwergmeeuw 2
Krammer-Volkerak, Noordplaat	43443/KV	-	8	3	1	-	1050	1	10	100	1	Zwartkopmw 29
												Zwartkopmw 110
GOEREE-OVERFLAKKEE												
Goedereede, Kwade Hoek	36582/VD	2	45	-	1	2	-	-	-	-	-	-
Ouddorp, Koude Hoek	36583/XX	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stellendam, Kiekgat	37513/XX	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Stellendam, Scheelhoek	37514/HV	6	26	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Ouddorp, De Punt/De Kil	42171/GR	1	26	-	1	1	-	-	1	-	-	-
Melissant, Slikken van Flakkee N.	43111/GR	1	2	-	2	10	-	-	-	1	-	-

GEBIED	Kwblok/Bekken	Bruine kiek.	Kluut	Kleine plev.	Bontbek plev.	Strand plev.	Kok meeuw	Storm meeuw	Kleine mantel	Zilver meeuw	Vis dief	Noordse stern	Dwerg stern	Overig
GOEREE-OVERFLAKKEE (VERVOLG)														
Melissant, Slikken van Fl. Zanddepot	43113/GR	2	113	1	7	10	2	-	-	-	85	1	1	
Middelharnis, Westplaat buitengronden	43122/HV	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Middelharnis, Meneersche Plaat	43133/HV	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Melissant, Slikken van Flakkee Zuid	43211/GR	-	44	-	6	39	21	11	1	14	22	4	1	
Dirksland, Breede Gooi	43214/XX	-	5	1	-	-	3	-	-	-	-	-	-	
Dirksland, Oude-Dee	43214/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Stad aan 't Haringvliet, Jachthaven	43241/HV	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Den Bommel, Molen- en Uitslaggors	43243/HV	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Herkingen, Herkingen-Battenoord	43321/GR	-	14	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Ooltgensplaat, Het Groote Gat	43351/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ooltgensplaat, Helleagatsplaten	43354/KV	1	267	3	11	3	2203	-	-	-	42	-	14	Zwartkopmeeuw 1
Oude-Tonge, Krammersche Slikken O	43441/KV	-	156	3	7	17	-	-	-	-	-	-	-	
Ooltgensplaat, Mariapolder	43451/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ooltgensplaat, gors bij Fort Pr-Frederik	43452/KV	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
GREVELINGEN														
Grevelingen, Hompelvoet	42174/GR	3	60	-	2	-	3000	45	1	185	90	-	-	Zwartkopmeeuw 4 Grote Stern 1900
Grevelingen, Markenje	42181/GR	-	25	-	1	-	300	12	1	2	20	-	-	
Grevelingen, Kabbelaarsbank	42262/GR	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Grevelingen, Kleine Kabbelaarsbank	42271/GR	-	18	-	-	-	12	-	-	-	1	-	-	
Grevelingen, Dwars in den Weg	42272/GR	-	-	-	-	-	-	-	-	200	2	-	-	
Grevelingen, Stampersplaten	42281/GR	1	12	-	3	1	7	-	-	17	42	-	-	
Grevelingen, Veermansplaten	42282/GR	1	49	-	4	3	100	11	3	220	8	2	-	
SCHOUWEN-DUIVELAND														
Haamstede, Verklikkerduinen	42244/VD	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Haamstede, Verklikkerduin 'de Jonge'	42244/VD	-	-	-	-	-	-	30	-	-	-	-	-	
Scharendijke, Karrevelden	42262/XX	-	7	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Zonnemaire, Naterskreek	42283/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Zonnemaire, Slikken van Bommenede	42284/GR	2	43	-	3	5	65	-	-	8	21	1	1	
Haamstede, Meeuwenduinen	42342/VD	-	-	-	-	-	-	7	2580	2770	-	-	-	
Westenschouwen, Westensch. Inl. W.	42344/OS	-	7	-	-	-	17	-	-	-	-	-	-	
Haamstede, Luchtenburg	42352/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Haamstede, Inlaag Burghsluis	42353/OS	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Westenschouwen, Westensch. Inl. O.	42353/OS	-	15	-	-	1	71	-	-	1	24	-	-	
Haamstede, Koudekerkse Inlagen	42354/OS	-	48	-	-	-	143	-	-	-	10	-	-	
Serooskerke, Flaauwers-Weevers Inl.	42364/OS	-	50	-	3	-	45	-	-	-	90	-	-	

GEBIED	Kwblok/Bekken	Bruine kiek.	Kluut	Kleine Bontbek plev.	Strand plev.	Kok meeuw	Storm meeuw	Kleine mantel	Zilver meeuw	Vis Noordse dief stern	Dwerg stern	Overig
SCHOUWEN-DUIVELAND(VERVOLG)												
Kerkwerve, Kakkersweel	42372/XX	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oosterschelde, W.eiland Roggenplaat	42442/OS	-	-	-	-	-	38	56	128	-	-	-
Oosterschelde, W.eiland Noordland	42443/OS	-	-	-	3	-	-	1	22	1	-	5
Oosterschelde, W.eiland Neeltje Jans	42444/OS	-	-	-	6	5	40	163	1047	5	-	7
Oosterschelde, Vogeleiland N. Jans	42453/OS	-	-	-	1	2	-	-	-	35	-	30
Zierikzee, Cauwers Inlaag/Karrevelden	42471/OS	-	3	-	-	260	-	-	-	6	-	-
Zierikzee, Suzanna Inlaag/Karrevelden	42471/OS	-	6	-	-	1	-	-	-	1	-	-
Zierikzee, Inlaag Havenkanaal	42473/OS	-	9	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Zierikzee, Karrevelden Levensstrijd	42473/OS	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Zierikzee, Zuidhoekinlaag West	42473/OS	-	19	-	6	1	25	-	-	9	8	-
Zierikzee, Inlaag De Val	42474/OS	-	7	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Zierikzee, Schor 't Stelletje	42474/OS	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Zierikzee, Zuidhoekinlaag Oost	42474/OS	-	3	-	2	-	2	-	-	5	2	-
Nieuwerkerk, Steenzwaan	42481/XX	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ouwerkerk, Ouwerkerkse Inlagen	42581/OS	-	10	-	-	-	340	-	6	41	-	-
Ouwerkerk, Spuikom Viane	42582/OS	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Sirjansland, Dijkwater	43313/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Sirjansland, Slik voor Dijkwater	43313/GR	-	19	-	4	2	-	5	-	27	-	2
Oosterland, Geule	43413/OS	-	5	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Oosterland, Maire	43413/OS	1	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Bruinisse, Droge Inlaag	43414/OS	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ST. PHILIPS LAND												
Anna Jacobapolder, Bruintjeskreek	43424/OS	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Anna Jacobapolder, Eendenkooi	43424/OS	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
St Philipsland, Slikken van de Heen W	43434/KV	3	4	3	2	-	1350	-	80	-	-	Zwartkopmeeuw 3
St Philipsland, Rammegors	43531/OS	1	1	-	-	-	4	-	-	-	-	Steltkluit 5
THOLEN												
Stavenisse, Heulse Weel	43513/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stavenisse, Winkelzeesche Watergang	43514/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
St Annaland, Hollarepolder	43524/OS	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
St Annaland, Schor	43524/OS	-	-	-	-	85	-	-	14	-	-	-
Oud-Vossemeer, Stinkgat	43533/OS	-	38	-	-	33	-	-	-	-	-	-
Stavenisse, Schor Noordpolder	49111/OS	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
St Maartensdijk, De Pluimpot	49212/OS	-	3	-	-	-	1300	-	-	100	-	-
Strijensham, Spuikom	49222/OS	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tholen, Karrevelden Schakerloopld	49233/OS	-	15	-	1	-	350	-	-	30	-	-

GEBIED	Kwblok/Bekken	Bruine kiek.	Kluut	Kleine Bontbek plev.	Strand plev.	Kok meeuw	Storm meeuw	Kleine mantel	Zilver meeuw	Vis Noordse dief stern	Dwerg stern	Overig
VEERSE MEER												
Veerse Meer, Haringvreter	48143/VM	3	2	-	-	27	-	-	15	-	-	-
Veerse Meer, Soelekerkeplaat	48144/VM	1	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-
NOORD-BEVELAND												
Wissenkerke, Aanz. Stormvloedkering	42543/OS	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Wissenkerke, Inlaag Anna-Frisopolder	42544/OS	1	-	-	-	30	-	-	-	-	-	-
Wissenkerke, Inlaag 's-Gravenhoek	42552/OS	-	8	-	-	5	-	-	-	75	-	-
Wissenkerke, Inlaag Keihoogte	42553/OS	-	1	-	1	8	-	-	-	1	-	-
Wissenkerke, Inlaag Thoornpolder	42553/OS	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wissenkerke, Karreveld Thoornpolder	42553/OS	-	5	-	-	4	-	-	-	2	-	-
Wissenkerke, Waterhoefje	42553/OS	-	5	-	-	130	-	-	-	-	-	-
Wissenkerke, Inlaag Vlietepolder	42554/OS	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Colijnsplaat, de Oesterput	42561/OS	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Colijnsplaat, Wanteskuup	42561/OS	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Colijnsplaat, Paardekuup	42562/OS	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kats, Schor	42573/OS	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-
Kortgene, Westpolder	48152/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kats, Leendert-Abrahampolder	48171/OS	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kats, Schor Jonkvrouw-Annepolder	48173/OS	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-
Kamperland, Goudplaat	48242/VM	1	-	-	-	405	-	-	15	-	-	-
WALCHEREN												
Veere, Vesting	48143/VM	-	-	-	-	106	-	-	-	-	-	-
Middelburg, Arnestein	48234/XX	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Arnhemuiden, Suzannapolder	48244/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ritthem, Spuikom	48333/WS	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Vlissingen, PZC	48333/XX	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ritthem, Opspuiting Scheldepoort	48343/WS	-	20	2	5	6	1	-	3	-	-	-
ZUID-BEVELAND												
Oud-Sabbinge, Middelplaten	48153/VM	3	5	-	-	320	-	440	1320	5	-	- Aalscholver 250
Wolphaartsdijk, Kwistenburg	48164/VM	1	8	-	2	-	-	-	-	9	1	-
Wilhelminadorp, Schor Wilhelminapld.	48173/OS	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-
Wilhelminadorp, Wilhelminapolder	48173/OS	1	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Lewedorp, Westerschenge	48252/XX	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wolphaartsdijk, Heerenpolder	48261/XX	1	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Goes, Oosterschenge	48262/XX	3	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kattendijke, Deessche Watergang	48272/OS	-	37	1	2	5	-	-	-	2	1	-

GEBIED	Kwblok/Bekken	Bruine kiek.	Kluut	Kleine Bontbek plev.	Strand plev.	Kok meeuw	Storm meeuw	Kleine mantel	Zilver meeuw	Vis Noordse dief stern	Dwerg stern	Overig
ZUID-BEVELAND (VERVOLG)												
Kattendijke, Karreveld Zuid	48272/OS	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kattendijke, Inlagen Kattend/Wemel.	48281/OS	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kapelle, Kapelse Moer Noord	48284/XX	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Borssele, Kaloot	48343/WS	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Borssele, van Cittershaven	48343/WS	-	-	-	-	200	2	15	100	2	-	-
Borssele, Quarleshaven	48344/WS	-	-	-	-	-	-	80	2000	-	-	-
Goes, Knooppunt De Poel	48362/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
's-Gravenpolder, Zwaaksche Weel	48373/WS	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Borssele, Kerncentrale	48442/WS	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Borssele, Total e.o.	48442/WS	1	-	1	-	50	-	-	-	-	-	-
Baarland, Uienfabriek	48473/WS	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ellewoutsdijk, Inlaag Ellewoutsdijk	48552/WS	-	15	-	-	200	-	-	10	5	-	-
Ellewoutsdijk, Karrevelden	48552/WS	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ellewoutsdijk, Zuidgors	48561/WS	1	-	-	-	4050	-	-	22	-	-	Zwartkopmeeuw 3
Yerseke, Inlaag Kaarspolder	49213/OS	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yerseke, Inlaag Kaarspolder natuurbouw	49213/OS	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Yerseke, Yerseke Moer	49311/XX	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Rilland, Markiezaat, Schor bij Steiger	49343/MA	-	6	1	1	1	-	-	-	1	-	-
Oostdijk, Eerste Vlietweg	49412/XX	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Krabbendijke, Roelshoek	49422/OS	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Waarde, Schor	49423/WS	2	-	-	-	-	-	-	225	-	-	-
Rilland, Vinkenssekreek	49424/XX	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Krabbendijke, Tweede Bathpolder	49431/OS	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rilland, Eerste Bathpolder, Vrm. Schor	49432/XX	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Rilland, Kreekrak NW, natuurbouw	49432/ZO	-	-	-	-	430	-	-	-	-	-	Zwartkopmeeuw 3
Bath, voormalig Schor	49434/XX	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rilland, Kreekrak NO, natuurbouw	49441/ZO	-	18	1	1	50	-	-	-	20	-	1
Woensdrecht, Kreek Hogerwaardpolder	49441/XX	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bath	49532/WS	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-

[illegible]

[illegible]

GEBIED	Kwblok/Bekken	Bruine kiek.	Kluut	Kleine plev	Bontbek plev.	Strand plev.	Kok meeuw	Storm meeuw	Kleine mantel	Zilver meeuw	Vis dief	Noordse stern	Dwerg stern	Overig
WEST-BRABANT														
De Heen, eiland de Heen Oost	43443/KV	-	43	2	1	-	-	-	-	-	1	-	2	
Dinteloord, Dintelse Gorzen	43444/KV	3	96	5	17	14	-	-	-	-	-	-	-	
Heijningen, Breede Gat	43462/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Nieuw-Vossemeer, Zanddepot	43532/ED	-	13	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
St Philipsland, Slikken van de Heen O	43532/KV	4	5	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	
Nieuw-Vossemeer, Eendracht brug	43534/ED	-	12	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Stampersgat, Suikerfabriek	43562/XX	-	3	-	-	-	1200	-	-	-	-	-	-	
Klundert, Industrieterrain Moerdijk	44313/XX	2	25	20	-	-	-	30	500	500	26	-	-	
Prinsenbeek, Weimeren	44521/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Breda, Emerpot	44533/XX	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Breda, Suikerfabriek	44533/XX	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Roosendaal, Suikerfabriek	49164/XX	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Bergen op Zoom, Prinsesseplaat	49234/ZO	-	22	6	3	2	1	-	5	250	4	-	-	
Bergen op Zoom, Kl. Prinsesseplaat	49234/ZO	-	5	2	1	1	-	-	-	-	15	-	-	
Halsteren, Lange Water	49241/ZO	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Bergen op Zoom, Gen. Electric Ind.	49243/XX	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	
Bergen op Zoom, Haven	49243/ZO	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Bergen op Zoom, Slik Kraaienber	49344/MA	-	12	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-	
Woensdrecht, Agger Kapitale Uitwat.	49441/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Woensdrecht, Schor Hogerwaardpd	49441/MA	4	62	1	2	33	-	-	-	5	-	-	-	
Achtmaal, Matjes	49481/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ossendrecht, Zuidpolder	49542/XX	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
ZOOMMEER / MARKIEZAAT														
Tholen, Speelmansplaten	49233/ZO	-	18	2	4	-	200	-	-	-	12	2	-	Zwartkopmeeuw 2
Zoommeer, Boerenplaat	49234/ZO	-	123	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Bergen op Zoom, Molenplaat Zoomm.	49243/ZO	1	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Bergen op Zoom, Molenplaat, Opg..	49332/ZO	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Bergen op Zoom, Molenplaat Markiezaat	49341/MA	-	27	1	2	7	5	-	-	8	25	5	-	
Markiezaat, Spuitkop	49343/MA	-	30	-	-	-	60	-	20	250	150	2	5	
BELGIE														
Antwerpen, Hoge Maey		-	-	-	-	-	?	-	-	-	-	-	-	Zwartkopmeeuw 7
Knokke, Zwin (Belgische deel)		2	42	1	2	4	2000	1	8	52	90	-	-	Zwartkopmeeuw 3 Aalscholver 5
Zeebrugge, Havencomplex		2	107	15	8	32	538	1	3	84	445	-	93	Zwartkopmeeuw 7 Grote Stern 1650

Rijksinstituut voor Kust en Zee/RIKZ
Postbus 8039
4330 EA Middelburg

telefoon 01180-72200
fax 01180-16500

RIKZ t.a.v. P.L. Meininger
Antwoordnummer 217
4330 VB Middelburg

privé adres Peter Meininger per 20 september 1994:
Liesztlaan 5, 4384 KM Vlissingen, tel. 01184-69470

Middelburg, 12 augustus 1994

L.S.,

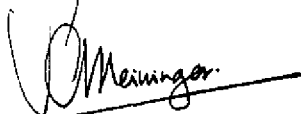
Hierbij zenden wij u het rapport 'Kustbroedvogels in het Deltagebied in 1993, met een samenvatting van 15 jaar monitoring 1979-1993' (werkdocument GWOS 94.817X). Dit rapport is samengesteld in het kader van het biologisch monitoringprogramma van de (zoute) rijkswateren. Het uitvoeren van een dergelijk monitoringprogramma zou onmogelijk zijn zonder de medewerking van vele waarnemers, zowel vrijwilligers als beroepskrachten. Voor zover u een bijdrage heeft geleverd, danken wij u hiervoor hartelijk!

De aantallen van Kluut, plevieren en sterns vertoonden de laatste tien jaar over het algemeen een toenemende trend. In 1993 werd van een aantal soorten echter een opmerkelijke afname geconstateerd, met name bij de Visdief (van 5900 paar in 1992 naar 4300), Bontbekplevier (van 266 naar 169), Strandplevier (van 378 naar 269) en Kokmeeuw (van 31 000 naar 26 000). Uit de inventarisaties in 1994 zal moeten blijken of dit het begin is van de reeds lang voorspelde afname, of dat het slechts een tijdelijke inzinking betreft.

Wij zijn dan ook uiterst benieuwd naar uw inventarisatiegegevens uit 1994, en verzoeken u deze zo **spoedig mogelijk** op te sturen naar het **antwoordnummer** (ongefrankeerd). Wij streven er naar **vóór** het nieuwe broedseizoen de rapportage over het voorgaande broedseizoen gereed te hebben. Het wachten is echter steeds op enkele zeer late inzenders....

Wilt u s.v.p. - voor zover hier bijgesloten - uw aanvullingen/vermelden op bijgaande formulieren? We streven er naar op **1 november a.s.** de gegevens compleet te hebben en te beginnen aan een (ditmaal wat uitvoeriger!!) rapportage over 1994 (en 1979-94).

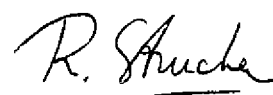
Met dank voor uw medewerking en vriendelijke groet,

Peter Meininger

Cor Berrevoets

Rob Strucker